

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

**Česká menšina v Chorvatsku a její začlenění do
většinové společnosti**

Zuzana KOHLOVÁ

© 2010 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Akademický rok 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zuzana Kohlová

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název tématu: **Česká menšina v Chorvatsku a její začlenění do většinové společnosti.**

Struktura bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Historie českých krajanů v Chorvatsku
5. Postavení české menšiny v chorvatské společnosti
6. Závěr
7. Seznam literatury
8. Přílohy

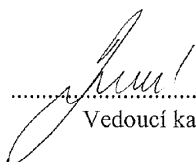
Rozsah původní zprávy: 30 - 40 stran

Seznam odborné literatury:

- MATUŠEK, Josef: Češi v Chorvatsku. Daruvar, Jednota 1994, 204 s.
MATUŠEK, Josef: Dvě stě let pospolu. Daruvar, Jednota 1991, 182 s.
AUERHAN, Jan: Československá větev v Jugoslávii. Praha 1930
MACAN, Trpimir. Dějiny Chorvatů. Jeronym Březina. [s.l.] : [s.n.], 2000. 166 s. ISBN 80-86130-11-8.
HEROUT, Vjenceslav. Ivanovo Selo - Prošlost posuta trnjem i suzama. Jiřina Staňová. 1998. Chorvatština. Daruvar : NVI Jednota Daruvar
VINTER, Josef. Česká a chorvatská škola v Končenicích. 2007. vyd. Daruvar : Jednota, 2007
Český lidový kalendář za rok 2005, 2007, 2008

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2010

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 19.11.2008

Evidováno děkanátem PEF pod č.j.: KPs-027-09B

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Česká menšina v Chorvatsku a její začlenění do většinové společnosti" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2010 _____

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu PhDr. Ing. Petrovi Kokaislovi, Ph.D. za možnost zúčastnit se projektu Krajané a posléze za poskytnuté konzultace při vypracovávání bakalářské práce, která na projekt navazuje. Dále bych chtěla poděkovat všem krajanům, kteří nám věnovali svůj čas a poskytli cenné informace. V neposlední řadě děkuji Petrovi Kopečkovi a Renatě Mrázové, kteří se mnou podnikli cestu za krajany.

Česká menšina v Chorvatsku a její začlenění do většinové společnosti

---

The Czech Minority in Croatia and its Integration into the Majority Society

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá životem české menšiny v Chorvatsku. Práce je rozdělena do dvou větších celků. První část vypovídá o historii české menšiny. Dozvídáme se z ní, v kterém období se do Chorvatska Češi začali stěhovat a proč. Druhá část se věnuje životu krajanů v současnosti. Práce si klade za cíl zjistit, do jaké míry se Češi začlenili do tamější společnosti. V tomto ohledu plní důležitou funkci spolková činnost krajanů, udržování českého jazyka, české kultury, náboženství. Jednotlivé aspekty jsou v práci rozebrány.

Summary

This bachelor thesis is concerned with life of the czech minority in Croatia. The thesis is divided into two main parts. The first one talks about the history of the czech minority. We learn of the historic period, when the Czechs started to migrate to the south and the reason for it. The second main part attend to the present life of the countrymen. The bachelor thesis seeks to answer the question to what measure did the Czechs integrate into the majority society. In this respect the main functions of gathering, keeping of the czech language, czech culture or religion are closely dissected.

Klíčová slova: Češi, čeština, Česká beseda, Chorvati, Chorvatsko, Daruvar, krajané.

Keywords: Czechs, Czech language, Czech gathering, Croats, Croatia, Daruvar, countrymen

1.	Úvod.....	8
2.	Cíl práce a metodologie	9
	Základní pojmy	10
3.	Literární rešerše	11
4.	Chorvatsko a jeho historie z hlediska českých krajanů	12
4.1	Obecné údaje o Chorvatsku	12
4.2	Příchod Čechů do Chorvatska.....	13
5.	Čeští krajané dnes	18
5.1	Geografická situace.....	18
5.2	Formy sdružování	20
5.2.1	Svaz Čechů v Chorvatsku	20
5.2.2	Česká beseda.....	22
5.2.3	Daruvar – centrum české kultury	25
5.3	Kultura a tradice.....	25
5.3.1	Dožínky 2008.....	27
5.4	Jazyk	29
5.5	Média	30
5.5.1	Rádio Daruvar	30
5.5.2	Jednota	30
5.6	Školství	31
5.6.1	Knihovna Franty Buriana.....	33
5.7	Náboženství	33
5.8	Ekonomická situace krajanů	34
5.9	Podnikatelé.....	35
5.10	Turisté, rekreatanti	36
5.11	Chorvati o Čechách.....	37
5.12	Češi nebo Chorvati?.....	38
5.13	Postoj chorvatských úřadů k Čechům.....	41
6.	Závěr	43
7.	Seznam použitých zdrojů.....	45
8.	Přílohy.....	47
8.1	Mapy	47
8.1.1	Poloha Chorvatska v rámci Evropy	47
8.1.2	Slavonie	47
8.1.3	Seznam krajů – županství	48
8.1.4	Mapa Českých besed	49
8.2	Grafy a tabulky	50
8.2.1	Náboženské a národnostní složení obyvatelstva.....	50
8.2.2	Počet Čechů ve východní Evropě	51
8.3	Fotodokumentace.....	52

1. Úvod

Bakalářská práce se zabývá českou menšinou v Chorvatsku. Podává ucelený pohled na chorvatské Čechy a na jejich způsob života. Hlavní pozornost je soustředěna na začlenění krajanů do většinové společnosti. Autorka se snaží získat odpověď na to, zda se krajané mezi místní obyvatele začlenili a jak. Integrovali se nebo podléhají vlivu většiny a postupně se asimilují? Jde o uzavřenou komunitu, která je Chorvatům trnem v oku, nebo už se dávno začlenili mezi místní?

Práce je rozdělena do několika větších celků. Nejprve seznamuje čtenáře se základními údaji o Chorvatsku, jakožto cílové destinaci českých krajanů. Následuje popis příchodu prvních Čechů do této lokality. Zjistíme, že Češi a Chorvaté nemají společný pouze slovanský původ a slovanský jazyk. Již v Dalimilově kronice je uvedena domněnka o původu praotce Čecha. Prý přišel do české kotliny právě z území dnešního Chorvatska, odkud byl vypovězen. Oba slovanské kmeny spolu vlastně sousedily. Alespoň do té doby, než se mezi ně vklínily kočovné kmeny Maďarů.

S Chorvaty sdílíme i některé historické etapy. Práce se zajímá o období migrace mezi oběma dnešními státy. Zatímco v šestnáctém a sedmnáctém století utíkali obyvatelé Slavonie před Osmany na sever, mimo jiné do Rakouska a na Moravu, následujících dvě stě let se stěhovali naopak Češi do Slavonie. Došlo vlastně k výměně obyvatel v rámci Habsburské Monarchie. Potomci Chorvatů žijí v Čechách a potomci Čechů žijí v Chorvatsku dodnes.

Právě o nich pojednává hlavní část práce. Nejrozsáhlejší část se věnuje současnému krajanскому životu a kultuře, zejména pak sdružování krajanů do tzv. besed. Kromě kultury zde nalezneme informace o rozvoji českého jazyka. Mají krajané zájem na jeho udržení prostřednictvím školství nebo masmédií nebo mluví už jen chorvatsky?

Kromě českých „starousedlíků“ dnes v Chorvatsku najdeme i mnoho přistěhovalců z dvacátého a jednadvacátého století. I o nich se práce v krátkosti zmiňuje, protože zaujímají v chorvatské společnosti své místo. Mezi ně patří podnikatelé. Lidé, kteří se sem přistěhovali za výdělkem, cestovním ruchem. Dále jsou to lidé, kteří si zde pořídili

nemovitost a sezónně se sem vracejí. Jiní se jednoduše přiznali/vdaly do chorvatské rodiny.

Další část práce je zaměřena převážně na subjektivní výpovědi respondentů, kteří sdělují svůj názor na krajanů. Jsou zde také nastíněny problémy české menšiny. Zmínka je o chorvatských zákonech vztahujících se k národnostním menšinám. Na závěr práce jsou uvedeny prognózy vývoje české kultury v Chorvatsku a shrnuty podmínky začlenění do většinové společnosti.

2. Cíl práce a metodologie

Cílem práce je poskytnout ucelený přehled o životě české menšiny v Chorvatsku a o tom, jaké místo ve většinové společnosti zaujímá. Struktura práce je směřována k zodpovězení otázek:

- Jak žili čeští krajané v Chorvatsku v minulosti?
- Dokázali se začlenit do tamější společnosti nebo si vytvořili svoji vlastní uzavřenou komunitu?
- Podléhá česká menšina v Chorvatsku asimilaci?

Práce je koncipována tak, že teoretické poznatky jsou doplněny o získaná data a rozhovory pořázené přímo v Chorvatsku. Autorka tedy pracuje jak s daty sekundárními, tak s daty primárními. Pro zodpovězení výše uvedených otázek a získávání informací byly použity kvantitativní i kvalitativní metody sběru dat. Využití kvalitativních metod je značně náročné časově a vyžaduje připravenost výzkumníka. Následná vhodná interpretace je také obtížná na rozdíl od kvantitativních dat, jejichž význam bývá jednoznačný.

Z metod sběru sekundárních dat využila autorka práce zejména *studium dosavadních výzkumů a vydaných publikací* o krajanech nebo historii Chorvatska, kronik obcí, Českých lidových kalendářů či krajanských časopisů. Dále byly využity dostupné *internetové zdroje*. Mezi nejčastější patří stránky Svazu Čechů v Chorvatsku. Cenné kvantitativní údaje o počtech krajanů pochází od Chorvatského statistického úřadu nebo Ministerstva zahraničních věcí. Velkou výhodou těchto metod je možnost výzkumu „od stolu“.

V srpnu 2008 proběhl *terénní výzkum* v Chorvatsku, který se uskutečnil v rámci projektu Po stopách Čechů ve východní Evropě. Realizován byl při České zemědělské univerzitě studenty oboru Hospodářská a kulturní studia. Získaná data z výzkumu již byla publikována ve stejnojmenné knize Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě. Jelikož se autorka práce podílela na výzkumu v Chorvatsku, čerpá nyní z jeho výsledků. V rámci pobytu na Daruvarsku navštívili studenti několik besed, o kterých se snažili získat co nejvíce informací. Pro práci však nejsou stěžejní popisy jednotlivých besed, ale celkový pohled na život krajanů. Podle tohoto cíle jsou koncipovány kapitoly. Návštěvami besed a rozhovory s jejich členy studenti získali cenné kvantitativní i kvalitativní informace. Mezi kvantitativní patří například počty členů v besedách a mezi kvalitativní vyprávění krajanů. *Rozhovory* byly vedeny jako semistandardizované. Tzn. dotazovaný vypráví a tazatel směřuje rozhovor k předem připravenému okruhu otázek. Rozhovory byly zaznamenávány písemně nebo na diktafon.

V příloze jsou pro ilustraci některé *fotografie* pořízené studenty.

Základní pojmy

Kolektivní identita. Způsob jakým se vidí určitá skupina, sebeidentifikace. Pokud jde o menšiny, jejich identitu tvoří nejčastěji společný jazyk, náboženství, kultura, mýty, symboly a kolektivní paměť.

Migrace. Pohyb obyvatelstva nebo jednotlivce v rámci jednoho státu nebo mezi státy. Rozlišujeme migraci historickou nebo moderní, dočasnou nebo trvalou, dobrovolnou nebo nedobrovolnou, individuální nebo kolektivní. K migraci dochází z ekonomických, politických nebo ekologických důvodů. Vystěhovalectví krajanů do Chorvatska lze označit za historickou trvalou dobrovolnou a kolektivní migraci s ekonomickým podtextem.

Integrace. Proces začlenění menšiny do většinové společnosti se zachováním identických rysů této skupiny (kultura, jazyk, ...).

Asimilace. Proces začleňování menšiny do většinové společnosti, aniž by se zachovaly její identické rysy. Menšina přebírá kulturu většiny. Dochází ke splynutí obou skupin. Asimilace může být dobrovolná nebo nedobrovolná.

Krajan. Příslušník etnika, který žije mimo své tradiční území. V této práci jsou jimi označováni příslušníci české menšiny žijící v Chorvatsku.

3. Literární rešerše

Na téma Češi v Chorvatsku už bylo napsáno mnoho publikací, prací a článků. Mezi nejznámější autory z této oblasti patří Josef Matušek nebo Vjenceslav Herout. Z publikací Josefa Matušky můžeme jmenovat knihu Češi v Chorvatsku. Kniha seznamuje čtenáře s obdobím od příchodu Čechů do Chorvatska do roku 1945. Publikace Česká beseda v Daruvaru se zabývá činností daruvarské besedy v letech 1907-1982 a byla vydána k jejímu 75. výročí. Mezi další tvorbu J. Matušky patří Češi a Slováci v osadách Lipovljani a Krivaj. Z práce V. Herouta je to kniha Ivanovo Selo – Prošlost posuta trnjem i suzama, vydaná v chorvatštině. První část knihy, která pojednává o imigraci krajanů a jejich usazování v nové krajině, byla přeložena J. Staňovou a je dostupná z internetu.

Významným zdrojem pro bakalářskou práci je poměrně nová kniha (vydaná 2007) Dějiny Chorvatska od autorů Rychlík Jan a Perencević Milan. Kromě podrobných dějin Chorvatska se tady dočteme právě o české minoritě v Chorvatsku. Samostatná kapitola je věnována i chorvatské menšině v České republice.

V roce 2009 obhájl svoji bakalářskou práci Stanislav Bednář, student Masarykovy univerzity na téma Život české a slovenské menšiny v Jugoslávii v období Mnichova po vznik NDH (1938-1941). Zabýval se tedy i Čechy v oblasti dnešního Srbska a Bosny a Hercegoviny. Sám autor ovšem zmiňuje malé množství pramenů z těchto států, proto se nejvíce věnuje české menšině v Chorvatsku.

Ve stejném roce pak vyšla publikace studentů České zemědělské univerzity Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě, ve které je rovněž věnovaná pozornost českochorvatské migraci. Je zde popisována činnost jednotlivých besed. Údaje shromáždili Petr Kokaisl a studenti Jan Beneš, Lubomír Hajas, Lucie Kartousová, Zuzana Kohlová, Petr Kopeček, Renata Mrázová a Edita Plachá.

Krajanskou problematikou se dále zabývají instituce: Ústav etnografie a folkloristiky AV ČR, Historický ústav AV ČR, Ústav světových dějin FF UK nebo Náprstkovo muzeum a další.

4. Chorvatsko a jeho historie z hlediska českých krajanů

Následující kapitola se zabývá základní charakteristikou Chorvatska. Pro práci je nezbytná, protože přibližuje pohled na stát, ve kterém naši krajané žijí. V druhé části kapitoly jsou uvedeny historické údaje o migraci.

4.1. Obecné údaje o Chorvatsku

Chorvatsko je jihoevropský stát nacházející se v severní části Balkánského poloostrova na rozloze 56 594 km²¹. Jeho sousedními státy jsou na severu Slovinsko a Maďarsko, na východě Srbsko, na jihu Bosna a Hercegovina a Černá hora. Ze západu je Chorvatsko omýváno Jaderským mořem. Povrch je velmi členitý. Ve vnitrozemí bychom našli nížiny, ale i kopcovitě zvlněný terén. V pobřežním pásmu se nacházejí vápencová pohoří jako je Velebit nebo Dinárské hory². Mezi největší řeky patří Dráva, Sáva a Dunaj. Polohu Chorvatska v rámci Evropy znázorňuje mapa (viz příloha 8.1.1).

Chorvatsko je rozděleno na dvacet jedna krajů – županství³. V této práci budou dále používány jejich názvy, proto je v příloze (8.1.2) uveden jejich seznam i s mapou. Nejlidnatějším a zároveň nejmenším županstvím je Záhřeb. Z hlediska práce je nejdůležitější županství Bjelovarsko-bilogorské, protože zde žije nejvíce krajanů.

Ve dvacátém století prošlo Chorvatsko obrovskými politickými změnami. Měnily se hranice státu i státní zřízení. Od Rakouska-Uherska přes Království Srbů, Chorvatů a Slovinců a Jugoslávii se tak dopracovalo až k samostatnému nezávislému státu, který byl vyhlášen 25. června 1991. Nyní je státním zřízením republika a formou vlády parlamentní demokracie. Hlavou státu je od února 2010 prezident Ivo Josipović⁴.

Chorvaté patří mezi jižní Slovany. Podle sčítání obyvatel v roce 2001 žilo v Chorvatsku 4 437 460 obyvatel. Z toho v Záhřebu žilo přes 779 000 obyvatel, což je zhruba 18 %.

---

¹ Pro porovnání ČR 78 867 km².

² V tomto pohoří se nachází nejvyšší hora Chorvatska Sinjal (1 831 m. n. m.).

³ Županství byla v Chorvatsku zavedena v roce 1992. Každé županství (nebo také župa) se dále skládá z okresů – općin.

⁴ Jeho předchůdce Stjepan Mesić.

Hustota zalidnění je 79 obyvk./km².⁵ Téměř 90 % Chorvatů jsou římský katolíci. Dále zde najdeme pravoslavnou církev. Jejimi vyznavači jsou Srbové, největší minorita v Chorvatsku. Přesnější složení obyvatelstva podle národnosti nebo náboženství znázorňují grafy (viz příloha 8.2.1). Úředním jazykem je chorvatština, která vznikla ze srbochorvatštiny. Chorvatština je téměř shodná se srbštinou. Hlavní rozdíl je v typu písma. Chorvaté používají latinku a Srbové azbuku.

Chorvatsko je průmyslově-zemědělský stát. Významnými průmyslovými centry jsou Záhřeb, Osijek, Sisak, Rijeka, Šibenik nebo Split. Zemědělství převládá v nížinách ve vnitrozemí. V rostlinné výrobě se pěstují pšenice, kukuřice, brambory, slunečnice, olivy, vinné hrozny... a chovají se prasata, skot, ovce, drůbež. Na pobřeží je častým způsobem obživy rybolov⁶. Významnou položku chorvatského rozpočtu tvoří příjmy z cestovního ruchu, na kterém se značně podílí i Češi. Chorvatská ekonomika patří na Balkánském poloostrově k těm vyspělejším. Národní měnou je chorvatská kuna⁷. Nezaměstnanost se v roce 2006 pohybovala okolo 16,6 %, o dva roky později okolo 13,2 %⁸. Chorvatsko není členskou zemí Evropské unie.

4.2. Příchod Čechů do Chorvatska

Češi se do Chorvatska začali stěhovat již před několika sty lety. Historii příchodu Čechů nelze vytrhnout z kontextu chorvatských dějin, proto je kapitola započata již patnáctým stoletím, ačkoliv v této době zde Češi ještě nežili. Došlo totiž k významným událostem, které později k jejich příchodu vedly nebo ho nadále ovlivnily.

Patnácté století, kdy Chorvatsko spadalo pod Uhersko, se vyznačovalo neúspěšnou snahou vyhnat z Balkánu Osmany.⁹ Ti se rozhodli dobýt další území směrem na severozápad, Slavonii. V její obraně sehrála významnou roli oblast, která nesla označení Vojenská krajina. Šlo o oblast mezi Osmanskou říší a Uhry, kde se odehrávaly časté střety mezi

---

⁵ *Government of the Republic of Croatia : Identity card* [online]. 2007 [cit. 2009-10-11]. Angličtina. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.hr/en/about_croatia/information/identity_card>.

⁶ *Lexikon zemí světa*. 1. vyd., Kartografie Praha, a. s., 1999. 167 s. ISBN 80-7011-604-8.

⁷ Chorvatská kuna HRK, 1 HRK = cca 3,50 Kč

⁸ *Government of the Republic of Croatia : Identity card* [online]. 2007 [cit. 2009-10-11]. Angličtina. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.hr/en/about_croatia/information/identity_card>.

⁹ Konec tomuto snažení nastal roku 1444 bitvou u Varny. Osmané zvítězili a zabili tehdejšího krále Polska a Uherska Vladislava III.

válčícími stranami. Stavěly se tu pevnosti, které měly svoji stálou posádku. Většina lidí z této oblasti utekla do habsburských zemí.¹⁰ Ti, co zůstali, byli pověřeni správou oblasti. Jejich povinností bylo zapojit se do obrany v případě útoku. Přes všechna opatření byla Krajina roku 1474 za vlády Matyáše Korvína obsazena Turky. Dříve úrodná a zalidněná¹¹ oblast byla nyní úplně zpustošena.¹²

V šestnáctém a sedmnáctém století se po znovudobytí Vojenské krajiny Habsburkové snažili o její lepší zabezpečení. Stavěly nové pevnosti, které měly zmírnit útoky. Bylo v zájmu země oblast znovu zalidnit. Kromě pár zbylých starousedlíků, kteří zde odvážně zůstali, se sem začali stěhovat i noví přistěhovalci. Skladba obyvatelstva byla velmi různorodá. Zpočátku přišlo zejména mnoho Srbů utíkajících před Turky, stejně tak Bosňáků. Těmto obyvatelům se říkalo Vlachové (Vlaši). Byli pravoslavného vyznání. Postupně sem přicházeli i katolíci. Obyvatelé se tedy lišili náboženstvím i národností. Ovšem ani díky novousedlíkům k rekonvalescenci oblasti nedošlo. Byly tu velmi nuzné podmínky a lidé stále měli povinnosti hraničářů. Dostávali tedy alespoň zvláštní výsady jako například různé daňové úlevy nebo soudní pravomoci. *Osidlování opuštěných území pokračovalo v závislosti na postupném vytlačování Turků s přestávkami po celé 17. století.*¹³

V 18. století se stala krajina územím nikoho mezi Osmanskou říší a Habsburskou monarchií. Marie Terezie nařídila území připojit ke zbytku státu. Hraničáři z toho nadšení nebyli, protože se tak zásadně změnilo jejich postavení ve společnosti. Nyní vystupovali jako obyčejní poddaní, nikoli jako hraničáři.¹⁴ Další změnou bylo rozhodnutí o navrácení půdy původním majitelům nebo o jejím vydražení.¹⁵

---

¹⁰ Z této doby pochází chorvatská minorita v Rakousku. Jejich potomky bychom našli i na jižní Moravě.

¹¹ Podle tureckého sčítání obyvatel v roce 1566 zde byla hustota zalidnění 5 lidí na km². Většinu obyvatel tvořili Turci. (BENÁK, Radouš. Valka.cz : Češi, Četníci, Čerkézi, Churchill, aneb Balkánská válka jinak II. [online]. 2004 [cit. 2008-12-01]. Dostupný z WWW: <http://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_10490.html>. ISSN 1803-4306.).

¹² RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd., NLN, 2007. 576 s. ISBN 978-80-7106-885-3).

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ BENÁK, Radouš. Valka.cz : Češi, Četníci, Čerkézi, Churchill, aneb Balkánská válka jinak II. [online]. 2004 [cit. 2008-12-01]. Dostupný z WWW: <http://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_10490.html>. ISSN 1803-4306.

Na následující mapě je znázorněna Vojenská krajina v roce 1750.

16

V této době se do Chorvatska přistěhovali i první Češi. Celkově velký nárůst migrace nastal po roce 1781. Zrušením nevolnictví způsobil Josef II. velké stěhování obyvatel. Češi se začali stěhovat do Vojenské krajiny. Půda tu byla úrodná a navíc levná. Přicházeli sem hlavně chudí nemajetní sedláci a rolníci. Jednou z rodin, které byla půda navrácena byla chorvatská rodina Pejačevićů. Na jejich dvůr se přistěhovalo za prací několik chudých rolnických rodin z Čech. Kvůli jejich nespokojenosti na dvoře Pejačevićů se roku 1826 přestěhovali do pásma Vojenské hranice a založili zde svoji vlastní vesnici – Presad (ryze česká vesnice, později přejmenována na Ivanovo Selo). Počet přistěhovalých českých rodin tehdy čítal asi 68¹⁷. Pozemek jim byl přidělen velitelem regimentu. Lidé si vystavěli domy a začali hospodařit. Počátky byly pro naše krajany velmi těžké. V prvních letech je zaznamenána vysoká úmrtnost, spojená s těžšími podmínkami a klimatem.¹⁸

Dalšími přistěhovalci ve Slavonii byli lidé pozvaní hrabětem Isidorem Jankovićem. Hrabě sháněl pracovní sílu na půdu, kterou vlastnil. Srbové a Maďaři mu ji nechtěli obhospodařovat. Tak přišli Češi s ochotou pracovat. Půda se jim zamlouvala, ale zjistili, že jsou zde ještě středověké podmínky. Pluh tady lidé dosud neznali. Protože zdejší obyvatelé neuměli zacházet s penězi, mnohdy Češi koupili políčka za láhev kořalky. Češi tedy znovu

¹⁶ Převzato z: <http://balkanidades.files.wordpress.com/2009/04/vojna-krajina-1750.jpg>.

¹⁷ Tento údaj se ovšem v jednotlivých pramenech dost liší.

¹⁸ HEROUT, Vjenceslav. *Ivanovo Selo - Prošlost posuta trnjem i suzama*. Jiřina Staňová. 1998. Chorvatština. Daruvar : NVI Jednota Daruvar, 1998. 70 s. Dostupný z WWW: <<http://www.bostik.cz/czech/kniha11.php>>.

zúrodňovali pole.¹⁹ Do roku 1851 se do Slavonie přistěhovalo asi 770 rodin z Čech. Kromě obnovy zemědělství se zasloužili i o zavedení průmyslu do oblasti. Založili zde první továrnu na sklo a pivovar. O tom, jak se Češi zabydlovali v obci Lipovec pojednává úryvek z časopisu Jednota:

*[...] Když se sem naši lidé přistěhovali, nemohl si ovšem nikdo z nich hned postavit pěknou chalupu. Muselo se stavět narychlo, aby bylo kde bydlet, a stavět tak, aby to ani hodně nestálo a ani nedalo hodně práce. Byla to proto obyčejně bouda opletená proutím a nahozená zvenčí a zevnitř blátem. Nejednou se stalo, že když začal v zimě vítr silně foukat, musela se nábytkem nějaká ta díra ucpat, neboť déšť a vítr bláto spraly, pruty shnily a vzduch měl pak volný průchod. Lid se však pilnou prací postupně vzcháhal a vyšší životní úroveň pak přinášela i větší potřeby. Začal proto stavět nové a lepší domky, začal i kulturně žít a kulturou se zabývat. [...]*²⁰

Zásadní vlna přistěhovalců přišla v druhé polovině 19. století po Rakousko-Uherském vyrovnání²¹. Před rokem 1867 získali Češi po přistěhování nový domovský list. Po roce 1867 zůstávali příslušníky Čech.²² Češi byli vítáni s radostí díky jejich katolickému vyznání. Krajané si s sebou přinášeli i své zvyky a tradice. Kromě toho měli tendenci se sdružovat a roku 1874 založili první Českou besedu v Záhřebu.

Roku 1918 vznikl celek Království Srbů, Chorvatů a Slovinců s hlavním městem v Bělehradě. Srbská nadvláda byla zřejmá. Po zavraždění dvou chorvatských poslanců byla nastolena diktatura a roku 1929 se změnil název celku na Království Jugoslávie. Jedním ze zavražděných poslanců byl Štefan Radić, který studoval v Praze a stal se předsedou Chorvatské selské strany, jejímiž členy bylo několik Čechů. Jeho manželka byla rovněž Češka.²³

---

¹⁹ HEROUT, Vjenceslav. *Ivanovo Selo - Prošlost posuta trnjem i suzama*. Jiřina Staňová. 1998. Chorvatština. Daruvar : NVI Jednota Daruvar, 1998. 70 s. Dostupný z WWW: <<http://www.bostik.cz/czech/kniha11.php>>.

²⁰ MALINA, Karel. *Lipovák o Lipovci*. Jednota Daruvar. (Z kroniky České besedy Lipovec). In KOKAISL, Petr a kol. Krajané; *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

²¹ Rozdělení Rakouského císařství na Předlitavsko a Zalitavsko.

²² Roku 1873 se oblast Vojenské hranice oficiálně připojila ke zbytku Chorvatska.

²³ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd., NLN, 2007. 576 s. ISBN 978-80-7106-885-3.

Za Druhé světové války nastaly menšinám v Chorvatsku zlé časy. Zejména Srbové byli posíláni do koncentračních táborů nebo rovnou zabíjeni Ustašovci. Jejich počínání se zděšením sledovali Češi, kteří se obávali, kdy přijde řada na ně. České besedy a školy se zavíraly a využívaly jako kasárna pro vojáky. Došlo k velké emigraci obyvatel. Ve čtyřicátých letech se navraceli chorvatští Češi do svého domova. Na tři tisíce mladých lidí si vybralo tuto možnost.²⁴ Někteří Češi a Slováci se stali odbojáři. Do konce roku 1943 založili Československý prapor Jana Žižky z Trocnova se 146 členy, který se posléze rozrostl na Československou brigádu²⁵. Celá partyzánská skupina se domlouvala česky. Po skončení války byli její členové pozváni prezidentem E. Benešem zpět do vlasti.²⁶

V roce 1991 se Chorvatsko chtělo osamostatnit od zbytku Jugoslávie. To se však nelíbilo Srbům, obydlujícím bývalou Vojenskou hranici. Vzbouřili se. Jak již víme, v této oblasti žijí i naši krajané. Jak se jich tedy válka dotkla? Češi zastávali myšlenku osamostatnění Chorvatska. Mnoho jich bojovalo dobrovolně v chorvatské armádě. Bylo jasné, že české rodiny jsou v nebezpečí. A tehdy zasáhla Československá republika, která převezla několik set lidí, převážně dětí do ČSR.

Pozůstatky války v Chorvatsku jsou zjevné ještě dnes. Daruvarsko už se celkem vzpamatovalo a domy jsou převážně opravené. Čím jižněji se ovšem vydáte, tím více známek ostřelování je na budovách vidět. Tragická událost se odehrála v české obci Ivanovo Selo, kde bylo zabito Srby sedm místních lidí a dva chorvatští vojáci. 21. září 1991 na vesnici zaútočili Srbové. O události nám pověděla Anna Štrumlová-Tučková, předsedkyně České besedy Ivanovo Selo:

“[...] Ivanovo Selo dalo hodně obětí ve válce. Na křižovatce je pomník padlým. Většina byli Češi vyhnání z domovů a zabití uprostřed vesnice. Takže to bylo, my jsme teda den před útokem na Ivanovo Selo odjeli, všechny děti do České republiky. Asi 30 dětí

---

²⁴ BENÁK Radouš. Valka.cz : Češi, Četníci, Čerkézi, Churchill, aneb Balkánská válka jinak II. [online]. 2004 [cit. 2008-12-01]. Dostupný z WWW: <http://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_10490.html>. ISSN 1803-4306.

²⁵ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd., NLN, 2007. 576 s. ISBN 978-80-7106-885-3.

²⁶ BENÁK Radouš. Valka.cz : Češi, Četníci, Čerkézi, Churchill, aneb Balkánská válka jinak II. [online]. 2004 [cit. 2008-12-01]. Dostupný z WWW: <http://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_10490.html>. ISSN 1803-4306.

a druhého rána byl útok, spousta kamarádů přišlo o rodiče. my jsme se vlastně pak dozvěděli co se tu dělo. Plán těch Srbů byl vzít si místní obyvatele a hnát je před sebou jako živou zed' na Hrubečné Pole, což bylo hrozné, že? I když Češi sami víte, jsme mírní lidé, prostě nikdo neměl žádnou zbraň, nikdo nemyslel co se stane. Pak nám přišla pomoc z daruvarské strany, ale už bylo pozdě. [...]"

Jelikož hřbitov byl obléhaný Srby, musely být oběti pohřbeny přímo na návsi, kde dodnes stojí památník na jejich vzpomínku. Během domovinské války pomohla krajanům Česká republika, která odvezla děti do České republiky. Téměř půl roku, co v Česku strávili, byli v kontaktu s ostatními členy rodiny, kteří v Chorvatsku zůstali.²⁷ Roku 1995 museli Srbové odejít nebo byli násilně vyhnáni z území Chorvatska. Není divu, že vztahy k srbskému obyvatelstvu jsou velmi chladné. Tyto události někdy ovlivňují i české krajany, jak se dozvíme v kapitole o právním postavení krajanů.

5. Čeští krajané dnes

Češi žijí v Chorvatsku dodnes. Podle sčítání obyvatel z roku 2001 tvořila česká menšina 0,24 % celkové populace Chorvatska, což činí zhruba 10 500 lidí. Většina z nich jsou potomci Čechů – starousedlíků, zejména z Moravy. Ostatní sem přišli v důsledku moderní migrace. To znamená, že se sem přistěhovali za prací, zejména v cestovním ruchu nebo z jiných důvodů. Chorvatsko je zemí s největší krajanovou základnou ve východní Evropě. Porovnání počtu krajanů ve vybraných zemích poskytuje tabulka uvedená v příloze (8.2.2). Krajanům Chorvaté říkají někdy Pémáci. Označení je odvozeno od slova Pémie, neboli Bohemie²⁸. Dříve se tak říkalo pouze obyvatelům vesnice Ivanova Sela (první obec založená Čechy). Později se užívání pojmu zobecnilo na všechny Čechy.²⁹

5.1. Geografická situace

Nejvíce českých krajanů bychom našli na Daruvarsku – okolí lázeňského města Daruvar ve východním Chorvatsku. Oblast bývá označována za centrum české kultury v Chorvatsku. Daruvar se nachází v Bjelovarsko-bilogorském županství v oblasti Slavonie,

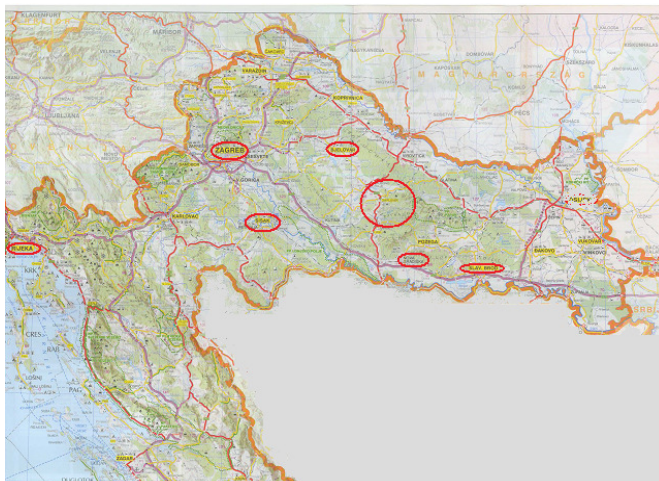
---

²⁷ KOHLOVÁ, Zuzana. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 337 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

²⁸ Böhme – německy Čech.

²⁹ KOHLOVÁ, Zuzana. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 337 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

kde žije nejvíce českých krajanů. Daruvarsko je v mapě zakresleno červeným kruhem. Dale jsou zvýrazněna města, kde funguje Česká beseda. Ze západu jsou to: Rijeka, Záhřeb, Sisak, Bjelovar, Nová Hradiška a Slavonský Brod. Jediným přímořským spolkem je Rijeka, ostatní jsou ve vnitrozemí.

Následující přehled udává počty Čechů podle županství, ve kterém žijí. Podle údajů ze sčítání obyvatel žilo v Bjelovarsko-bilogorském županství dokonce 68 % všech krajanů na území Chorvatska. Poměrně velké zastoupení mají i v dalších vnitrozemských županstvích jako je Záhřeb, Požeško-slavonské a Sisacko-moslavinské. V přímořských oblastech je jejich počet zanedbatelný.

Počty Čechů podle županství ³⁰		
Župa	Počet	Ze 100%
Bjelovarsko-bilogorska	7 098	67,54%
Brodsko-posavska	109	1,04%
Dubrovačko-neretvanska	26	0,25%
Grad Zagreb	813	7,74%
Istarska	103	0,98%
Koprivničko-križevačka	28	0,27%
Osječko-baranjska	61	0,58%
Požeško-slavonska	775	7,38%
Primorsko-goranska	145	1,38%
Sisačko-moslavačka	670	6,38%
Splitsko-dalmatinska	156	1,49%
Šibensko-kninska	30	0,29%
Virovitičko-podravská	92	0,88%
Vukovarsko-srijemska	43	0,41%
Zadarska	26	0,25%
Zagrebačka	238	2,27%

³⁰ Census 2001. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics [online]. 2001 [cit. 2009-09-09]. Dostupný z WWW: <http://www.dzs.hr/default_e.htm>.

5.2. Formy sdružování

Každá národnostní menšina má tendenci se v cizím prostředí sdružovat a držet pospolu. Čeští krajané v Chorvatsku nebyli výjimkou. Od konce devatenáctého století projevovali zájem o vzájemné utužování společenských vztahů. Začali zakládat tzv. České besedy. Nejstarší z nich funguje v Záhřebu od roku 1874 dodnes. Období největšího zakládání spolků odstartovalo na počátku dvacátého století otevření besedy v Daruvaru (1907). Krajané z okolních vesnic si chtěli založit obdobný spolek. Nejvíce jich vzniklo ve dvacátých a třicátých letech.

Před druhou světovou válkou působilo na území Chorvatska více než šedesát pět Českých besed. Během války byly spolky zakázané a po válce, v souvislosti s reemigrací krajanů zpět do Čech, se jejich počet snížil na devatenáct. V novodobé historii došlo k jejich značnému oživení po Domovinské válce (1991)³¹. Dnes čítá počet fungujících besed dvacet osm. Číslo se každým rokem mění. Některé besedy zanikají, jiné vznikají. Tak jako v případě besed Nová Hradiška, Bjeliševac, Tréglava, Verovice, Velké a Malé Zdence či Garešnice. Všechny vznikly po roce 2000. Nejmladší besedou je Dubrava, která vznikla v roce 2009. Mapu besed na Daruvarsku najdete v příloze (8.1.4).

Z rozhovorů s našimi krajanými jsme se dozvěděli, že i slovenská menšina má v Chorvatsku své spolky. Říká se jim matice. V některých městech vedle sebe působí Česká beseda a Slovenská matice, jako je tomu například v Záhřebu, Rijece, Mezurači nebo Lipovljanech. Místní Srbové se sdružují pod asociací Prosvjeta. Podle mezuračského předsedy Velibora Potužaka pro ně však nemá organizace takový význam jako pro Čechy. Předseda nám pověděl také o Maďarech. Ti se prý sdružují, ale maďarštinu mezi sebou neudrží. O sdružování českých krajanů pojednávají následující kapitoly.

5.2.1 Svaz Čechů v Chorvatsku

Svaz Čechů v Chorvatsku je zastřešující organizací krajanů. Sdružuje tedy všech dvacet osm Českých besed. Sídlo svazu se nachází v Daruvaru. Jde o nestátní neziskovou organizaci. Organizace tohoto typu funguje v Chorvatsku již od roku 1921. Tehdy se

---

³¹ KOHLOVÁ, Zuzana. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

jmenovala Československý svaz a sdružovala besedy v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců.

V čele svazu stojí předseda. Předsednické křeslo již několikátým rokem obhájí Leonora Janotová. Jako nejvýše postavená osoba vede předsednictvo, které tvoří devatenáct členů (včetně předsedy). Funkci místopředsedkyně zastává Libuše Stráníková a tajemnicí je Jarmila Kulhavá. Členy předsednictva jsou delegáti jednotlivých besed, často přímo jejich předsedové. Na každých padesát členů připadá jeden delegát na valném shromáždění. Valné shromáždění svazu se koná každý rok a každé čtyři roky se konají volby do vedení. I funkce předsedy svazu je na čtyři roky. Dalšími orgány svazu jsou výkonná správa, členská rada a dozorčí výbor. Výkonné správě předsedá Leonora Janotová a tvoří ji pět členů.³²

O tom, co přesně má za úkol valné shromáždění svazu, nám pověděla jeho předsedkyně paní Leonora Janotová.

„[...] Valné shromáždění je jako nejvyšší orgán a vlastně přináší celoroční plány kulturně osvětové činnosti. Rozhoduje se vůbec o vyřešení celkové problematiky české menšiny a nebo takové zásahy i do školství, zkrátka říkáme tomu celoroční plán kulturně osvětové činnosti. Od každodenního vyřizování různých problémů, až po organizování manifestací a nebo takových kulturních akcí jako třeba byly tyto Dožínky. Členy našeho svazu jsou tedy všechny besedy, všechny naše české školy, všechny naše mateřské školy a také novinově vydavatelská instituce Jednota. To znamená, jsou členy našeho svazu. Svaz má ještě šest takových rad: rada kulturní otázky, rada pro školní záležitosti, pro informování, vydavatelskou činnost, divadelní činnost a historickou. To jsou tedy všechny rady, které organizují a vlastně realizují celkový ten kulturní plán a zároveň pomáhají našim besedám co se týče nějaké odborné pomoci jako je třeba vedení folklórních skupin a nebo dělání choreografií, nebo zprostředkování nějakého choreografa který pomáhá různým těm folklórním skupinám nebo zase organizování semináře pro divadelníky, pro učitele a vůbec taková zkrátka odborná pomoc k realizaci samotného toho plánu a programu. [...]“

---

³² JANOTOVÁ, Leonora: Ústní sdělení. Daruvar, srpen 2008. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

Jak z rozhovoru plyne, nedílnou součástí svazu tvoří i tzv. svazové rady. Každá svazová rada zastupuje jednotlivou besední činnost. Působí zde například Školní rada, Divadelní rada nebo Kulturní rada.

Finance získává Svaz z několika zdrojů. Těmi jsou dotace od Chorvatska, České republiky, od župy či samotné obce, členské příspěvky, případně příjmy z podnikatelské činnosti, kterou mají uvedenou ve stanovách.

„[...] Rada pro menšiny předkládá návrhy chorvatské vládě ohledně dotací. Vláda je poté přezkoumává a následně případně schvaluje. Český svaz je tedy dotován ze státního rozpočtu. Svaz poté rozděluje přidělené finanční prostředky mezi jednotlivé besedy na základě potřeb besed. Dalším kritériem přerozdělování je aktivní krajaňský život. Kulturní akce jako Dožínky jsou financovány ze zvláštních fondů. Dále peníze svaz Čechů v Chorvatsku, získává z rozpočtu města Daruvar. Místostarostou je paradoxně Čech, pan Rohlíček. Nicméně vztahy se starostou města jsou poměrně dost napjaté, podle slov tamějších obyvatel jim představený města nepřeje a hází klacky pod nohy. Určitou část peněz získávají besedy i z rozpočtu České republiky a to hlavně na obnovu českých domů, ve kterých potom může fungovat kulturní krajaňská činnost hlavně ve smyslu zkoušek tanečních skupin, divadelního, pěveckého spolku či zkoušek cimbálovky. [...]“³³

V prosinci 2009 Ministerstvo zahraničí České republiky schválilo peněžní dary na krajaňskou činnost v následujícím roce. Svaz Čechů získá 237 500 Kč, Jednota 95 000 Kč a Rádio Daruvar 22 800 Kč.³⁴

5.2.2 Česká beseda

České besedy patří rovněž mezi nestátní neziskové organizace. Jsou právníckými osobami a formou organizace je občanské sdružení. Besedy jsou zakládány za účelem udržovat a pečovat o český jazyk a českou kulturu. Náplň činnosti tvoří pestrý kulturní program. Téměř v každé besedě funguje divadelní, taneční či pěvecký soubor. Kromě pravidelné

---

³³ JANOTOVÁ, Leonora: Ústní sdělení. Daruvar, srpen 2008. In KOKAISL, Petr a kol. Krajaň: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 306 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

³⁴ Ministerstvo zahraničních věcí ČR : *Češi v zahraničí* [online]. 2004 [cit. 2010- 03-14]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/penezni_dary_do_zahranici/penezni_dary_na_rok_2010.html>.

činnosti jednotlivých kulturních souborů lidé pořádají během roku mnoho akcí s „českým nádechem“. Veliký důraz je kladen na výuku češtiny. Zajímavostí je, že členy besedy nemusí být pouze lidé českého původu, ale i příslušníci jiných národností (nejčastěji Chorvati). Často je beseda jedinou organizací, která zajišťuje volnočasové aktivity a umožňuje lidem kulturní seberealizaci. Proto je zájem o členství u chorvatských obyvatel. Někteří se díky tomu dokonce učí český jazyk na české škole nebo formou fakultativní výuky.³⁵

Besedy zároveň hojně spolupracují se svými českými protějšky. Za zmínku stojí především Česká beseda v Daruvaru, která spolupracuje jak s chorvatskou, tak i s českou vládou. Je zde skutečně vidět snaha o udržení povědomí o České republice, především mladších lidí.

Každá beseda má svůj správní výbor, v jehož čele jsou předseda a místopředseda. Členy správního výboru jsou většinou nejvíce aktivní lidé, kteří v besedě zastávají nějakou funkci. Mezi členy tak najdeme účetní, pokladní, domovníky, hospodáře a další. Nejvyšším orgánem je valná hromada, která se schází minimálně jednou do roka nebo častěji dle potřeby. Valná hromada je veřejné shromáždění členů besedy. Každý zde může vznášet návrhy a připomínky. Každá beseda má kromě svého předsedy také jednatele. Ten je členem správního výboru. V besedě může být ustanoven i dozorčí výbor. Česká beseda může zaniknout sdružením s jinou besedou, dobrovolným ukončením činnosti nebo z rozhodnutí Ministerstva vnitra.

Všeobecně platí, že v každé besedě je pouze hrstka lidí, kteří se na krajanském životě podílejí aktivně a snaží se rozvíjet besedu. Například předsedkyně besedy Ivanovo Selo tvrdí: „[...] *aktivních besed'áků je tak dvacet (všech besed'áků asi 80, pozn. autorky). Takže na jakoukoli akci se musíme dát všichni dohromady a všemi silami pracovat a makat bez nějakých peněžních prostředků. Všechno, co tady děláš je z vlastní vůle, aby se česká kultura zachovala [...]*“. Obdobné stížnosti jsme vyslechli v mnoha besedách. Většina lidí přes den pracuje v zemědělství. Po těžké práci se lidem nechce jít rovnou do besedy.

---

³⁵ KOHLOVÁ, Zuzana. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané; *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

U těch, co se aktivně zapojují je vidět nadšení, práce je musí bavit a mít k ní vztah. Všechno dělají dobrovolně.

A co Češi, kteří nežijí v obci, kde funguje beseda? Nebo jich je v obci pouze několik, takže by ani besedu založit nemohli? I ti se mohou, podle slov předsedkyně Janotové, jako jednotlivci stát členy Svazu Čechů v Chorvatsku a zapojit se do spolkové činnosti.

Podíváme-li se na současnou krajanskou činnost, musíme konstatovat, že spolky jsou stále velmi aktivní. Následující tabulka znázorňuje počty členů jednotlivých besed a rok jejich založení. V roce 2007 měly nejvíc členů besedy Daruvar a Záhřeb, naopak nejméně Holubňák.

České besedy ³⁶		
Česká beseda	Počet členů (2007)	Rok založení
Bjeliševac	112	2000
Bjelovar	320	2006
Daruvar	725	1907
Daruvarský Brestov	255	1926
Dežanovec	217	1924
Dolany	235	1919
Dolní Střežany	110	1995
Hercegovec	313	1920
Holubňák	45	1926
Horní Daruvar	215	1933
Ivanovo Selo	80	1934
Jazvenik	59	1928
Kaptol	280	1923
Končenice	437	1932
Lipovec	170	1935
Lipovlany	123	2004
Nová Hradiška	130	2000
Prekopakra	350	1907
Rijeka	183	1994
Sisak	80	2004
Slavonský Brod	180	1996
Tréglava	70	2002
Velké a Malé Zdenice	171	2000
Verovice	200	2002
Záhřeb	580	1874

Následující kapitoly pojednávají o české kultuře v Chorvatsku.

³⁶ Český lidový kalendář 2007. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007.

5.2.3 Daruvar – centrum české kultury

Daruvar je prosperující lázeňské město ležící v Bjelovarsko-bilogorském županství ve východním Chorvatsku. Bydlí zde přes 13 000 obyvatel a z toho se 2 504 hlásí k české národnosti, což je téměř pětina. Řadí se na první místo žebříčku měst podle počtu českých obyvatel. Zároveň tvoří Češi i největší minoritu v Daruvaru. Daleko za nimi jsou Srbové a pak Albánci.³⁷ Co se týče počtu Čechů, je třeba rozlišovat několik ukazatelů. Dva a půl tisíce lidí se přihlásilo k české národnosti, ale může zde žít mnohem více lidí s českými kořeny. Někteří se již cítí být spíše Chorvaty. Jiná čísla bychom zjistili například při dotazu na rodný jazyk. Češtinu jako rodný jazyk označilo v Daruvaru 1 810 lidí. Z toho vyplývá, že ne všichni Češi si udržují znalost českého jazyka nebo preferují chorvatštinu. Počet lidí, hlásících se k češtví bohužel rok od roku klesá. Přesto je bezesporu Daruvar centrem české kultury. Sídli zde Svaz Čechů v Chorvatsku i nakladatelství Jednota. Našli bychom tu českou mateřskou školu, základní školu, gymnázium i knihovnu. Samozřejmě i tady funguje Česká beseda. Všechny tyto instituce bychom přitom našli přímo na náměstí, konkrétně v jeho horní části. Česká beseda byla v Daruvaru zprovozněna roku 1907. Za rok 2007 beseda vykázala přes sedm set členů. Porovnáme-li počet členů besedy s počtem lidí hlásících se k české národnosti, zjistíme, že jde o velký rozdíl. Otázkou je proč se tolik lidí nezapojuje do činnosti besedy.

Co se týče náboženství, nejvíce je zde katolíků. Ti tvoří bezmála 10 000 lidí z celého Daruvaru. Druhou nejpočetnější skupinou jsou pravoslavní s 1 683 lidmi a třetí možná trochu překvapivě Baptisté čítající 110 lidí. Je tu ovšem také značný počet lidí bez vyznání.³⁸

5.3. Kultura a tradice³⁹

Kromě toho, že České besedy udržují menšinu pospolu, snaží se i udržovat české tradice a zvyky. Ty se tady často dochovaly ještě v původní podobě. Některé se u nás už ani nedodržují nebo stále méně. Jde například o stavění májky, velikonoční řehtání a šupání

---

³⁷ Census 2001. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics [online]. 2001 [cit. 2009-09-09]. Dostupný z WWW: <http://www.dzs.hr/default_e.htm>.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ KOHLOVÁ, Zuzana. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

nebo maškary. Za všechny besedy můžeme uvést například Mezurač, kde nadšení pro spolkovou činnost podle předsedy Velibora Potužaka rozhodně nechybí. Mezi typické zvyklosti, které mezuračtí dodržují, patří i tanec s věnci. Tento tanec smí na veselce tancovat pouze svobodní chlapci se svobodnými děvčaty. Věncem na hlavě představuje obrovský koláč. Nejpyšnější jsou místní krajané na své pravé Kyjovské kroje z roku 1976, které oblékají na velké slavnosti jako třeba dožínky.

Každý rok besedy pořádají nespočet kulturních akcí. Ať už jde o divadelní představení nebo hudební koncerty, oslavy výročí besed, besídky, setkání atd.. V každé besedě kulturní skupiny fungují. Za průkopníky v divadelnictví lze označit lipovecké. V Lipovci se totiž odehrálo první české krajanské vystoupení. Stalo se tak roku 1890. Představení se jmenovalo Mlynář a jeho dítě (autor A. Raupach). Dříve se hrálo po domech, ve stodolách, v zahradách. Nyní k těmto účelům slouží besední dům. Divadlo se stalo tradicí a dnes do Lipovce jezdí režiséři z Čech, aby pomohli krajanům realizovat hry. V březnu 2009 se v obci konala divadelní přehlídka krajanských divadelních skupin. Akce se uskutečnila ve dnech 14.-15. března. Program byl velmi bohatý. Za pátek se stihlo odehrát sedm představení a v sobotu šest představení. Mezi hrané autory patřili zejména čeští umělci, ale i např. Carlo Goldoni. Za zmínku určitě stojí i návštěva litvínovského divadla mezi krajany.

Divadlo mívalo velký význam i pro Brestov. Již roku 1927 se sehrálo první české představení Perníkové srdce od paní Kanenské. Podle pana Kolerta se hrávala čtyři představení za zimu. Úspěch slavily veselohry nebo dramata. Konaly se i majálesy. Češi ve Slavonském Brodu zase každoročně pořádají akci Naše jaro. Jde o přehlídku divadelních, loutkových a recitačních souborů.

Besední hudební sekce se dělí na dvě skupiny, většinou dechovky a pěvecké sbory. Z dechovek můžeme zmínit například končenickou. Jde o první skupinu, která vydala své skladby. V Brestově se každoročně pořádá svazová přehlídka dechovek. Treglavští založili skupinu Šumaři, kteří hrají na harmoniky. Beseda v Lipovci se zase pyšní pěveckým sborem Lipovecká děvčata. Jeho členkami jsou ženy v důchodu.

Velmi oblíbené, zejména u mládeže, jsou taneční kroužky. Mezi nejznámější patří soubor Holubička z Daruvaru. Svůj název dostal podle pentle do vlasů, která je součástí tradičních krojů.⁴⁰ Lipovecká taneční skupina nese název Perličky. V Mezurači můžete vidět tancovat Mezuračské čertíky, v Tréglavě zase Hvězdičky.

Často působí v jedné obci dva soubory, které se věnují stejné činnosti. První je určen pro děti, mládež a druhý pro dospělé nebo starší lidi. Jednotlivé kulturní sekce často spolupracují s Českou republikou. Navazují kontakt s obdobnými kulturními spolky v České republice. Vyměňují si zkušenosti a navštěvují se. Kulturní život je pro krajanů velmi důležitý.

Nejoblíbenější a největší slavností jsou bezesporu dožínky⁴¹. Každý druhý rok se na nich sejdou krajané z celého Chorvatska, ale třeba i lidé z České republiky. Akce se zúčastňují významné a známé osobnosti. V jejich pořádání se České besedy střídají. Pořadatelství této akce je opravdovou poctou a nikdo ho nebere na lehkou váhu. Přípravy trvají i několik měsíců předem a jsou náročné. Besedy chtějí, aby právě jejich dožínky byly ty nejlepší.

5.3.1 Dožínky 2008

V roce 2008 se dožínky konaly v samém krajanském centru – Daruvaru. Nutno říci, že z klidného městečka se o víkendu 19.-20. července stalo rušné město. Náměstí a okolí bylo přeplněné lidmi díky probíhajícímu jarmarku. Návštěvníci obcházeli jednotlivé stánky, které spravovali krajané v dobových krojích. Ukazovali lidem výrobu tradičních předmětů, které pak prodávali. Například lipovečtí zde měli stánek se slaměnými prstýnky. Nechybělo ani tradiční domácí pečivo a bramboráky. Všude se čepovalo pivo Staročeško.

Na dožínkách nesmí chybět ani slavnostní průvod, ve kterém se prezentují všechny besedy. Opravdu jde o přehlídku tradičních krojů, vozů, žňových nástrojů. Třeba ivanoselští měli na programu mlácení obilí tradičním způsobem, tedy cepy. Průvodu a vlastně celé slavnosti se zúčastňují všechny věkové skupiny, od malých dětí po staré babičky a dědečky.

---

⁴⁰ Janotová, L. Matušek, J. Pejić, M. Stráníková L. *Dožínky Daruvar 2008*. Daruvar: Jednota Daruvar, 2008

⁴¹ Dožínky nebo také obžínky jsou oslavou zakončující sklizeň obilí.

Ani navečer se město nevyliční. V českém centru se koná veselice a shromáždění krajanů s programem. Tady vystupují hudební, taneční, divadelní a jiné kulturní skupiny. Každá beseda ukazuje co umí.

Dožínky 2008 byly v pořadí již čtyřicáté sedmé a nebyly prvními dožínkami pořádanými v Daruvaru. Poprvé se zde konaly v roce 1925. Tehdy byla slavnost zakončena setnutím kohouta a veselící. Od roku 1927 se na dožínkách vystavují alegorické vozy. Od té doby se v Daruvaru konaly dožínky ještě několikrát. Desáté dožínky (1973) se příliš nepovedly. Kvůli povodním byly přeloženy na září, ale účast byla malá. První dožínky po domovinské válce byly pro krajany důležité. Zúčastnil se jich dokonce i tehdejší chorvatský prezident Stjepan Mesić (2000).⁴² V roce 2008 se konaly dožínky v Daruvaru již po šestnácté. Staly se velkým lákadlem pro turisty a proto některé cestovní kanceláře začínají akci zahrnovat do programu zájezdů.

K dožínkám se váže jistě mnoho rýmovaček. Jednou z nich je tato⁴³:

*Zemědělec oře, sklízí, seje pole,
už je žito ve stodole.
Obilí je potřeba
na koláče, na chleba.*

Z lipovecké kroniky se nám dochovaly záznamy o dožínkách 1962, které nám poskytla tajemnice besedy Alenka Veltruská. Byly to první poválečné dožínky. Probíhaly ve dnech 18.-19. srpna. Neúčinkovali zde jen Češi, ale i některé maďarské besedy. Pro zajímavost je přiložen seznam některých spotřebovaných surovin na dožínkách v roce 1962. Podle toho si můžeme udělat obrázek o tom, o jak velkou akci skutečně jde. Dnes budou čísla ještě mnohem vyšší.

„Spotřebovalo se tedy: 1 200 l vína, 25 hl piva, 40 l kořalky, 20 l likéru, 200 l sody, 500 ks chleba, porazilo se 10 prasat, 22 beranů, napeklo se 31 ks dortů, 50 plechů koláčků, obrat peněz byl 1 460 000 din., čistý zisk 340 000 din.,

Dožínek se zúčastnilo na 3 000 lidí.“⁴⁴

---

⁴² KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 308 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

⁴³ Nástěnka, knihovna Daruvar.

5.4. Jazyk

Jazyk je důležitým prostředkem integrace jednotlivce nebo skupiny do společnosti. Proto všichni krajané umí chorvatštinu. Kromě toho se snaží zachovat svůj původní jazyk. Na Daruvarsku uslyšíte češtinu všude. Paní Štrumlová-Tučková dodává: „*Tady budete slyšet češtinu na ulici. Dorozumíte se určitě. i když třeba nějakým slovíčkům nebudete rozumět. Mám pocit, že ta čeština tady je taková stará čeština. Protože jestliže se tady mluví česky nějakých dvě stě let tak už to není taková ta standardní čeština jako u vás.*“ Kromě zastaralých výrazů se ve slovní zásobě objevují chorvatská slova, nebo nově vzniklá slova „českochorvatská“. Krajané si pochvalují svoji bilingvnost.

O český jazyk lidé pečují a udržují ho prostřednictvím výuky na školách, prostřednictvím médií nebo podporou české literární tvorby a provozem české knihovny. Faktem je, že počet lidí hlásících se při cenzu k češtví je vždy větší než počet lidí s češtinou jako mateřským jazykem. Někteří mluví česky lépe, jiní hůře a někdo vůbec. Bohužel, počet mluvčích se pozvolna snižuje. Pokud jsou v rodině všichni krajané, mluví mezi sebou doma česky. Ve smíšené rodině to bývá půl na půl. Za dobu našeho pobytu jsme mluvili s mnoha krajany a všichni mluvili plynule česky. Někdo občas hledal vhodná slova. Děti nemají problémy naučit se češtinu. Jejich rodiče však mají často pocit, že je další studium bude zatěžovat, a proto je na češtinu nechtějí přihlásit. Na jazyk nekladou důraz.

V Záhřebu je situace s jazykem jiná. Nejde o „český kraj“ jako je Daruvarsko a krajané jsou tady jako kapka v moři. Proto je jejich mateřským jazykem chorvatština a i v rodinách bychom jen zřídka slyšeli češtinu. Česky mluví necelá polovina místních krajanů.

Česká beseda v Rijeci vydává svůj vlastní zpravodaj, kde mimo jiné publikuje i zajímavosti z češtiny:

[...] V „naši“ češtině často nesprávně používáme slova závoj místo zatačka nebo obvaz. Pro zatačku na silnici existuje chorvatské slovo „zavoj“, které je stejně dobře použitelné i pro obvaz – v chorvatštině jde tedy o homonyma. V češtině máme používat slovo závoj pro průsvitnou tkaninu pro zahalení ženského obličeje nebo hlavy; kupříkladu svatební

---

⁴⁴ ADLAF, Karel. Kronika České besedy Lipovec. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

závoj, smuteční závoj... Neřekneme tedy: „Potkal jsem Pepu v dolanském závoji“, nýbrž: „Potkal jsem Pepu v dolanské zatáčce.“ Špatně se vyjádříme i když řekneme. „Pepa má na ruce závoj, protože se zranil.“ Měli bychom říci: „Pepa má na ruce obvaz, protože se zranil.“ [...] ⁴⁵

5.5. Média

Média představují vhodný nástroj, prostřednictvím kterého se lidé dostávají do styku s češtinou nenucenou formou. Češi mají v Chorvatsku možnost poslouchat český blok vysílání na stanici Rádio Daruvar. V češtině vydávají časopis Jednota a další tiskoviny. Mezi navštěvované stránky krajany patří určitě krajane.net, které shromažďují informace o Čechách v zahraničí. Některé České besedy mají navíc své webové stránky (například besedy Záhřeb a Mezurač).

5.5.1 Rádio Daruvar

Rádio sídlí, jak již z názvu vyplývá, v Daruvaru. Své vysílání zahájilo v roce 1968. Od začátku rádio zařadilo do programu i český blok. Každý den si může český posluchač v odpoledních hodinách pustit pořad v češtině (v neděli dopoledne). Vyhrazeno je mu asi třicet minut. Do těchto třiceti minut se vejdou zprávy, hudba a tématicky zaměřená rubrika. Rádio je možné naladit nejen v samotném Daruvaru, ale i v jeho okolí. ⁴⁶

5.5.2 Jednota

Vydávání tiskovin s českou tematikou má dlouhou tradici. První krajanské noviny s názvem Český list se začaly vydávat již v roce 1911. Od té doby se vystřídal několik periodik. Některé byly méně úspěšné, jiné více. V šedesátých letech bylo založeno samostatné vydavatelství Jednota, které má dodnes na starosti publikaci krajanského tisku. Své pojmenování dostala podle stejnojmenného časopisu. Časopis Jednota je týdeník psaný celý česky. Najdeme zde články o činnosti besed, o krajanských akcích, tradicích, zvycích. Kromě Jednoty se vydává také měsíčník pro děti Dětský koutek. Vydavatelství Jednota napomáhá k publikaci českých titulů a spolupracuje s daruvarskou knihovnou. Na konci

---

⁴⁵ KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 371 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

⁴⁶ Svaz Čechů v Chorvatsku : *České vysílání Radia Daruvar* [online]. 2007 [cit. 2009-11-21]. Dostupný z WWW: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=23>.

každého roku Jednota vydává Český lidový kalendář, kde je shrnutí celoroční činnosti všech besed a českých škol. Ředitelkou vydavatelství je Libuše Stráníková.⁴⁷

5.6. Školství

Na rozvoji české kultury a podpoře národnostní identity krajanů se podílí velkou měrou školství. Češi otevřeli na Daruvarsku dvě vlastní školy, kde je vyučovacím jazykem čeština. Školy jsou zařazeny do školní soustavy republiky Chorvatsko, řídí se tedy stejnými předpisy jako ostatní školy. Dále se řídí Zákonem o školství menšin, který zaručuje všem menšinovým školám⁴⁸, právo na výuku v mateřském jazyce a rozšířenou výuku o předměty vztahující se na krajaňský život nebo na zemi původu.⁴⁹

Provoz českých škol nebyl vždy samozřejmostí. K jejich otevření vedla dlouhá cesta. Například v Končenicích „*první generace potomků gramotných přistěhovalců neuměly číst a psát*“, protože v tomto období na vesnicích žádné školy většinou nebyly. Za počátky českého školství lze označit období po první světové válce, kdy se začalo na některých školách vyučovat v češtině. V té době existovaly celkem čtyři typy výuky. Prvním typem byly školy soukromé, na kterých učili pedagogové z Československa. Školy doplňovací měly za úkol doplňovat vzdělání dětem, které chodily do místních škol. Roku 1925 Ministerstvo školství povolilo cizojazyčné menšinové paralelky ve školách. Otvíraly se tam, kde se našlo alespoň třicet žáků nebo o to rodiče vyloženě usilovali. Poslední typ škol představovaly školy kočovné, v malých vesnicích.⁵⁰

Těžké časy zažívaly školy během druhé světové války. *Během školního roku 1944/45 nemohla být školní docházka pravidelná. Vyučování bylo často přerušováno, učitelé a děti museli často utíkat a skrývat se před vpádem nepřátel. Učitelé nedostávali po celý školní rok žádný plat. [...] Někteří z učitelů se stravovali u rodičů svých žáků. [...]*⁵¹

---

⁴⁷ Svaz Čechů v Chorvatsku : Jednota [online]. 2007 [cit. 2009-11-21]. Dostupný z WWW: < http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=22>.

⁴⁸ Kromě české menšiny provozují své školy Italové, Srbové a Maďaři.

⁴⁹ JANOTOVÁ, Lenka: Ústní sdělení. Daruvar, srpen 2008. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané; *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 313 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

⁵⁰ VINTER, Josef. *Česká a chorvatská škola v Končenicích*. NVI Jednota, Daruvar, 2007. 9 s. a 59 s. ISBN 978-953-6607-37-9.

⁵¹ Tamtéž.

První založenou českou školou byla Základní škola J. A. Komenského v Daruvaru⁵², která funguje dodnes. Nachází se vedle Českého národního domu. Na její výstavbu poskytly finance Chorvatská republika i Česká republika. Dojíždějí sem děti z okolních obcí, kde škola není nebo je tam nedostatek žáků. Pod základní školu v Daruvaru spadají obvodní školy. Druhá česká základní škola se nachází v Končenicích. Většinu učebnic si překládali sami krajané. Učí se tedy zejména podle chorvatských učebnic přeložených do češtiny. Učebnice také vydává Jednota nebo jsou dováženy z České republiky.

Dnes výuka probíhá ve třech základních modelech:

Model A – výuka v českém jazyce

Model B – česká sekce na gymnáziu Daruvar

Model C – péče o jazyk a kulturu, volitelný předmět v rozsahu 2 hod/týden

Obvodní školy jsou roztroušené po okolních obcích. Mívají jen minimum žáků a forma výuky češtiny je fakultativní, tzn. učitel sem dojíždí většinou jednou týdně. Obvodní škola funguje i v Ivanově Sele, kde se o její udržení zasadila předsedkyně besedy.

*[...] Dramatickou situaci prožívali ivanoselští rodiče společně s předsedkyní zdejší České besedy Annou-Marií Štrumlovou Tučkovou. Přestože ještě před týdnem nás ředitel základní školy I. N. Jemeršiće Drago Pušić ujistil, že Ministerstvo školství RCH povolilo existenci jednotřídky pro čtyři žáky, dva dny před začátkem školního roku tajemnice školy rodičům oznámila, že škola v Ivanově Sele se zavírá. Důvod? Rodiče dvou tréglavských prvňáčků odmítli své děti do Ivanova Sela posílat. Nakonec pomohlo bleskurychlé angažování předsedkyně Besedy a škola v Ivanově Sele bude mít ne čtyři, ale dokonce pět žáků!*⁵³

Kromě základních škol jsou v provozu také dvě mateřské školky. Jedna opět v Daruvaru – Mateřská školka Ferdy Mravence a druhá v Končenicích. Orientační počty žáků znázorňuje tabulka. V seznamu nejsou uvedeny všechny obvodní školy. Vidíme, že děti v mateřské školce tvoří celkem početnou novou základnu do budoucích let.

---

⁵² Založena 1922.

⁵³ Kronika České besedy Lipovec. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 338 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

Přehled počtu žáků ve školním roce 2008/2009 v českých školách v Chorvatsku ⁵⁴	
MŠ Ferda Mravenec Daruvar	125
MŠ Končenice	16
ZŠ J. Á. Komenský Daruvar	220
OŠ Lipovec	5
OŠ Horní Daruvar	6
OŠ Střežany	4
OŠ Dolany	6
ZŠ J. Růžičky Končenice	123
Česká sekce Gymnázia Daruvar	48

Pozn.: OŠ = obvodní škola

5.6.1 Knihovna Franty Buriana

Některé besedy mají své knihovny. Mezi největší z nich patří knihovna v Záhřebu a v Daruvaru. Knihovna Franty Buriana v Daruvaru je nejstarší českou knihovnou v Chorvatsku. Založena byla již v roce 1907. Čtenář si může vybrat z více než deset tisíc knih, které byly do knihovny darovány. Náš výzkumný tým přispěl do fondu knihovny třemi tituly.

5.7. Náboženství

Velký vliv na začlenění do většinové společnosti má náboženství. Nejinak tomu bylo v případě českých krajanů. Většina Čechů přicházejících do Chorvatska byla katolického vyznání. Do první světové války to bylo zhruba 96 %, zbytek tvořili evangelíci a necelá stovka židů.⁵⁵ Náboženství krajanů bylo tedy totožné s náboženstvím většiny.

Druhým nejpočetnějším náboženstvím ve východním Chorvatsku je pravoslaví. V některých obcích se nacházejí kostely katolické i pravoslavné. Například v Daruvarském Brestově postavili pravoslavní kostel již roku 1764. Mezi oběmi náboženskými skupinami vznikaly rozpory. Bylo období, kdy děti jiného než pravoslavného vyznání nesměly chodit do školy. V jiných osadách neměli lidé údajně s rozdílným náboženstvím problémy, jako třeba v Dolanech nebo Kralovci-Šibovci (obec založená Srby).⁵⁶

⁵⁴ BAKALÁŘ, Stanislav. Život české a slovenské menšiny v Jugoslávii v období od Mnichova po vznik NDH (1938-1941). Brno, 2009. 99 s. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Vladimír Goněc. CSc. Dostupný z WWW: <http://is.muni.cz/th/136162/ff_m/>.

⁵⁵ KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 288 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

⁵⁶ Tamtéž.

Po druhé světové válce a nastolení nového režimu nebylo náboženství vítané. Náboženské svátky se nesměly slavit a bohoslužby se konaly neoficiálně. Situace se obrátila k lepšímu až v 80. letech.⁵⁷

5.8. Ekonomická situace krajanů

Celkové postavení krajanů nelze zcela zevšeobecnit. Nepatří mezi bohatší nebo naopak chudší skupinu obyvatelstva. Neexistuje ani typické zaměstnání, kterému by se věnovali. Daruvarsko je zemědělská oblast a proto většina lidí z vesnic pracuje v zemědělství, dále pak ve službách, správě nebo průmyslu. Mnoho lidí dojíždí za prací do spádových obcí jako je Daruvar nebo Grubišno Polje.

Na příkladu Daruvaru si uvedeme rozložení obyvatelstva podle sektoru, ve kterém pracují. Z šesti tisíc ekonomicky aktivních obyvatel asi šestina pracuje v oblasti obchodu a služeb. O něco méně lidí se věnuje řemeslu. Hojně zastoupená povolání jsou úředníci, vedoucí pracovníci a techničtí pracovníci. Pouze asi 360 občanů jsou zemědělci. Na venkově je zastoupení odlišné, což si dokážeme na příkladu Končenic. Končenice mají asi 1 640 pracovně aktivních obyvatel. Z toho 900 lidí pracuje v zemědělství, což je téměř třikrát více než v Daruvaru. V Dežanovci se z 1 840 lidí v zemědělství pohybuje 1 120.⁵⁸

Obecně se celá krajanská komunita potýká s odchodem mladých lidí z venkova do větších měst. Práce v zemědělství dnes pro mladé není atraktivní. Navíc odcházejí často studovat do Záhřebu a zpět se už nevracejí, protože si tam po dokončení školy najdou vhodné zaměstnání. Krajané v Záhřebu jsou těchto problémů ušetřeni, zato jsou mimo hlavní krajanské dění. Předsedkyně besedy Ivanovo Selo situaci v jejich obci charakterizovala těmito slovy: *„Aktivní besedáči jsou většinou starší lidé. Mladí se buď neangažují nebo tady spíš nejsou. Většina mladých lidí, teď je sezona, tak jsou dole u moře a vydělávají. Takže celý léto, někteří už v máji, odchází k moři a vrací se na podzim. Takže já jsem začínala vést divadelní skupiny a najednou v březnu všichni odjeli k moři, aby měli na zimu z čeho žít. Tady je většina zemědělci nebo mladí jsou u moře. Co se týče jiné práce tady*

---

⁵⁷ Zakázaná byla i veškerá krajanská činnost.

⁵⁸ *Census 2001. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics* [online]. 2001 [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <http://www.dzs.hr/default_e.htm>.

v Ivanově Sele nic, v Hrubečném poli skoro nic a mají malý plat, takže lidi jdou za lepším.“

Ekonomická situace v obci Kralovec-Šibovec se také potýká s problémy ohledně populace. *„Po občanské válce mnoho lidí dostalo byt ve městě. Jejich stávající domy ve vesnici chátrají a země leží ladem, protože ji jen málokdo obdělává. Dříve byl rozšířen chov dobytka, koní a pěstování zeleniny a oříšků. Dnes ve vesnici žijí především starší lidé, mladší pracují ve městech. Ve vesnici není obchod ani lékař. Vše je ve vedlejších obcích Holubňáku, Dolanech nebo v Daruvaru.“*⁵⁹

V okolí Končenic a Zdenců mělo dříve velký význam rybníkářství. Dodnes se tu s ním můžeme setkat, ale zdaleka ne v takové míře. Ve Zdencích byla založena československým rodákem, panem Macháčkem, mlékárna. Dříve zaměstnávala mnoho lidí. Po privatizaci však zaměstnává pouhou hrstku z původního počtu zaměstnanců.⁶⁰ V Daruvaru se nachází pivovar, který distribuuje pivo s českou tradicí - Staročesko. Pivovar byl založen roku 1840.

Dalším způsobem obživy krajanů je podnikání. O českých podnikatelích pojednává následující kapitola.

5.9. Podnikatelé

Češi nežijí jen ve Slavonii a několika dalších městech mimo ni a nesdružují se vždy do besed. U Jadranu má svůj dům téměř tisíc Čechů, kteří místo každoroční krátké dovolené zvolili alternativu, rovnou se do teplejšího kraje k moři přestěhovat nebo si tu pořídit druhé bydlení⁶¹. *„Typickým Čechem, který si nemovitost v Chorvatsku kupuje, je podnikatel mezi čtyřiceti až padesáti lety s rodinou.“* V první řadě si bydlení zvolili kvůli své vlastní rekreaci. Kdo chce vlastnit nemovitost v Chorvatsku, musí být zároveň i právnickou osobou, a tím plnit určité povinnosti, které právnické osobě vznikají (např. vedení účetnictví). Mnoho Čechů tedy založí právnickou osobu a za podnikatelskou

---

⁵⁹ KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 347 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Druhé bydlení – koupě nebo pronájem nemovitosti za účelem rekreace.

činnost si zvolí pronájem nemovitosti v době své nepřítomnosti.⁶² Dalším problémem ohledně přistěhování je také často přemrštěná cena nemovitostí.

Další skupinou Čechů jsou „ryzí“ podnikatelé. Například firmu Badel založil v roce 1862 Franjo Pokorny z Ogulinu. Dnes jde o největšího a nejúspěšnějšího producenta vín a lihovin v Chorvatsku. Navíc úspěšně vyváží nápoje téměř do celé Evropy. V Borovu u Vukovaru v minulém století založil Tomáš Baťa obuvnický závod, který byl mimořádně úspěšný. *„Továrna zaměstnávala až 22,5 tisíce pracovníků a měla přes 600 prodejen. Kombinát Borovo byl za války téměř zničen, ale v současnosti už navazuje na baťovskou tradici. Letos zaměstnával 1200 lidí a z toho 600 se zabývá výrobou obuvi.“* Česká firma Subterra Alfred Brunclík vystavěla nejdelší tunel na dálnici Záhřeb-Split. Aby zde získala pracovní povolení, udělala z deseti rozhodujících zaměstnanců občany Chorvatska a dále zaměstnala místní dělníky. Významného obchodníka na trhu s nemovitostmi představuje firma Orco, ve které mají významný podíl Češi. Tento koncern mimo jiné spravuje hotely na ostrově Hvar.⁶³ Kromě těchto velkých firem v Chorvatsku podniká řada drobných živnostníků.

Jednou z českých podnikatelek je šedesátipětiletá paní Václava. Do jižního Chorvatska jezdí sezónně několik let a provozuje tady ubytování. Její manžel je rovněž Čech, zbytek rodiny žije v Česku. Podle ní je její vztah s Chorvaty dobrý, přátelí se s nimi a s odmítnutím či s negativním postojem vůči cizincům se z jejich strany nesetkala. Tvrdí, že národnost není faktorem, který utváří přátelství. Paní Václava je typickým příkladem moderní migrace, o Češích na Daruvarsku nikdy neslyšela.

5.10. Turisté, rekreatanti

Pokud mluvíme o Češích v Chorvatsku, můžeme zmínit i sezónní turisty. Představují početnou skupinu, která ovlivňuje názor Chorvatů na nás Čechy. Lidé se jezdí rekreovat k moři nejčastěji od Zadaru na jih až po Split. Počet zahraničních turistů přijíždějících do Chorvatska se každý rok mírně zvyšuje. V roce 2006 to bylo 8 659 000 turistů, 2008 už 9 415 000. Z toho Čechů bylo 593 000 v roce 2006 a 2007 dokonce 669 000. Loni počet

---

⁶² Archiweb.cz, *Trendy v rekreaci: Češi kupují domy v Chorvatsku* [online]. 2006 [cit. 2009-01-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=1&id=2462>>.

⁶³ *O Chorvatsku.cz* [online]. 2006 [cit. 2009-01-01]. Dostupný z WWW: <<http://ochorvatsku.cz/clanky/podnikani-cechu-v-chorvatsku-20.html>>.

českých turistů poklesl na 623 000 (0,06 % české populace). Více rekreatantů je už jen Italů, Slovinců, Němců a Rakušanů.⁶⁴

Češi, často i ti, kteří někdy v Chorvatsku byli, většinou nevědí o naší menšině. Z dvaceti dotazovaných o krajanech slyšeli čtyři lidé. Zato čeští turisté jsou v Chorvatsku nepřehlédnutelní, tady je zajímavý subjektivní a upřímný názor Jana, Chorvata ve středních letech:

„[...] Co se týče turistů, často přicházím do kontaktu s Čechy. Jezdí sem ve velkých skupinách nebo rodiny. Chovají se hlučně, popíjejí do noci a pak zpívají i chorvatské písničky. Často sem jezdí na vlastní pěst. Na českých turistech se mi líbí jejich bezproblémovost, hezká děvčata. Snad si se zlepšující ekonomickou situací, přestanou brát to, co najdou a začnou jezdit i do dalších oblastí jako třeba Trogir⁶⁵. Jsou slušní a pobyt u nás si užívají. Naopak za nedostatek považují jejich špatnou angličtinu. Dále to, že si k nám přivážejí svoje jídlo a pivo. Drží pospolu a málo se baví s jinými národnostmi. Často jsou nesoušní k výběru svého oblečení. [...]“

5.11. Chorvati o Česích

Obecně nemají Chorvati s krajaný potíže. Nejen proto, že jde o dva slovanské národy. Češi se dokázali bez větších problémů začlenit do společnosti. Jejich reputaci pomohl i fakt, že za války byli na straně Chorvatů, čímž se výrazně odlišují od Srbské menšiny. Celkově srbskou i bosňáckou menšinu považují za méně přátelskou a důvěřivou. Na Daruvarsku se někdy Chorvati stávají členy České besedy a zapojují se tak do kulturního spolkového života.

Během našeho výzkumu jsme nenarazili na chorvatského občana, který by o české minoritě nevěděl (podotýkám, že dotazovaní respondenti byli i ze západního Chorvatska). Dotazovaný jedenadvacetiletý Jan uvedl, že zná mnoho Čechů a shledává je přátelskými lidmi. I Mark (36) ze Zadaru má své české přátele, dokonce z Daruvarska. Tady je jeho

---

⁶⁴ *Census 2001. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics* [online]. 2001 [cit. 2008-12-18]. Dostupný z WWW: <http://www.dzs.hr/default_e.htm>.

⁶⁵ Pobřežní lázeňské město v jižní části Chorvatska, zařazené do UNESCO.

odpověď na otázku „*Jaký je Váš názor na českou minoritu, můžete ji porovnat s jinými menšinami?*“⁶⁶:

„[...] U nás je více minorit, které se sem přistěhovaly během Osmanské rozpínavosti. O Čechách jsem nikdy neslyšel nic špatného a člověk by téměř nevěděl, že existují, což myslím v dobrém smyslu. Vím o Čechách na Daruvarsku a mám odtamtud kamarádku, která je velmi slušná. Říkala mi, že všichni jsou takoví. Znáám i lidi z Kutiny, kteří mi však připadají „divní“. Slyšel jsem o českých školách. Skutečností je, že tito lidé s českými kořeny se integrovali a dnes jsou více Chorvaty než Čechy. V porovnání s ostatními minoritami: v Lipiku žije italská menšina. U maďarských hranic je přirozeně mnoho Maďarů, kteří si udržují svůj jazyk. Ve Slavonii také žijí Němci, kteří mluví chorvatsky a jejich německý původ připomíná už jen příjmení. Srbové nám přišli do Krajiny pomoci proti Otomanům, potom co utekli z jejich domoviny. Do devadesátých let jsme s nimi neměli žádné potíže, dokud nepřišli s myšlenkou osamostatnit se. Srbové udržují svoji srbskou identitu a neintegrují se tak dobře jako Češi. Myslím, že je to hlavně kvůli rozdílné víře. Další minoritou jsou Albánci, kteří v mém městě Zadar vlastní obchody s potravinami. No a pak ještě Italové. Nemám je moc rád, jsou hluční, což obtěžuje. [...]“

5.12. Češi nebo Chorvatí?

Krajané se po příchodu do Chorvatska bez problémů začlenili mezi tamější obyvatelstvo. Navíc v regionu obnovili zemědělství a zavedli zde různé inovace. Začali se učit chorvatský jazyk. I náboženství měli stejné. Dokázali si udržet českou identitu?

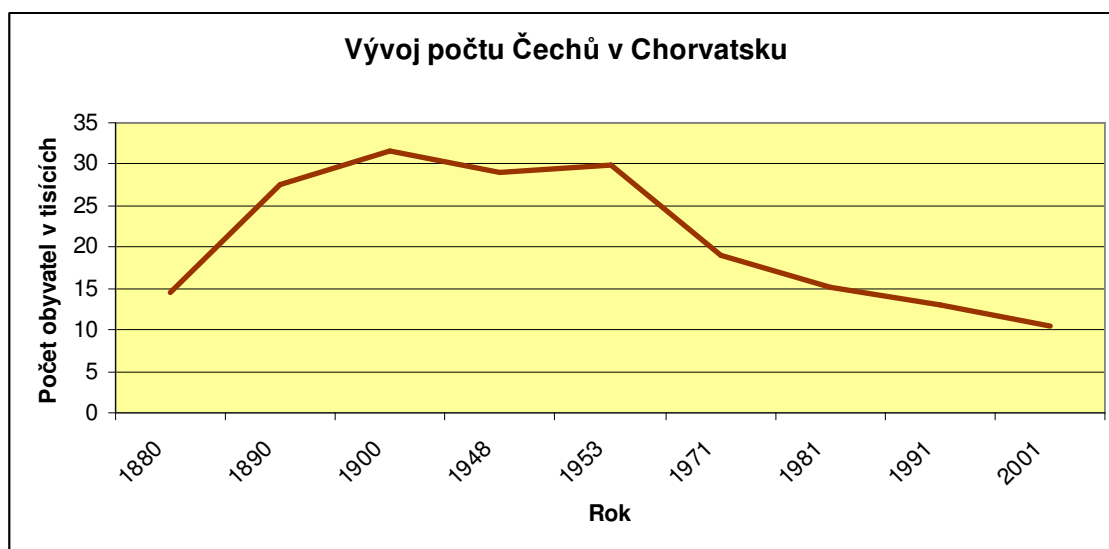
Otázka identity českých krajanů nebyla nikdy jednoznačná. Na tento problém naráží článek o obci Ivanovo Selo od Vjenceslava Herouta: „[...] Česká beseda zde byla založena roku 1934. Z počátku bylo podle pana Herouta těžké přemluvit místní k jejímu založení. Když známý český badatel Jan Auerhan zavítal před první světovou válkou do Ivanova Sela, překvapilo ho zjištění, že se jeho obyvatelé považovali za Chorvaty, i když mezi sebou mluvili česky. Chtěl jim vysvětlit, že o národnosti člověka nerozhoduje místo jeho narození. Poukázal, že člověk, třeba se narodil ve chlévě, bude i dále člověkem a ne domácím zvířetem. Na otázku, zdali umějí česky číst, dostal odpověď, že ne. Když ale jednomu dal číst z české knížky, četl dobře, což si ale vysvětloval tím, že je psaná „chorvatským“

---

⁶⁶ Přeloženo z angličtiny.

písmem. Lidé se totiž domnívali, že českým písmem je „švabach“. Znali ho z modlitebních knih, které si mnohé rodiny přivezly s sebou z Čech. V takovém prostředí, bez inteligence, nebylo snadno český spolek založit. Dnes má beseda kolem stovky členů. [...]“

Při výzkumu v roce 2008 jsme mluvili s krajaný, kteří se stále cítí být Čechy. K zachování této identity výrazně napomohly České besedy. Díky nim je komunita soudržná a dokáže se vyčlenit od většinového obyvatelstva, a to svým jazykem a udržováním kultury. Navíc bydlí ve stejném regionu, drží pospolu a často žijí v ryze českých manželstvích. Společným rysem je i vztah k České republice a povědomí o tom, co se zde děje. Přes svůj odlišný původ se krajané dokázali v Chorvatsku dostatečně integrovat. Otázkou je, kde je hranice mezi integrací a asimilací. Počet lidí hlásících se k české národnosti každý rok klesá. Někteří nepovažují svůj český původ za důležitý. Tito Češi většinou splynuli s místním obyvatelstvem. Češtinu se neučí a nejsou členy v besedách. Čechy byli jejich předci, oni se narodili už v Chorvatsku a proto nijak netíhnou k češství. Následující graf zachycuje vývoj počtu krajanů hlásících se k české národnosti.

67

Z grafu je patrný úbytek krajanů. I České besedy se přes svoji aktivitu potýkají s klesajícími počty členů. Za všechny uvedeme příklad besedy Kaptol: „Do druhé světové války zde Česká beseda doslova žila. Přes 60 % obyvatel města se hlásilo k české příslušnosti. Během války byla činnost besedy přerušena a po ní už se bohužel nedočkala velkého nadšení. Lidé přestali mít zájem o své „češství“ – o kulturu, jazyk. K češství se

⁶⁷ MATUŠEK, Josef: Češi v Chorvatsku. Daruvar, Jednota 1994, 204 s.

v roce 1991 hlásilo už jen necelých 10 % obyvatel. Poslední kapkou pro vytrvalé krajaný byla domovinská válka. Po ní se i ti otrlejší báli diskriminace menšin a tak se začali hlásit k chorvatské národnosti. Výsledkem jsou dnešní 2,5 % Čechů, což je asi sto obyvatel. Nicméně beseda úspěšně funguje.“⁶⁸

Do třetice je skupina lidí někde na pomezí. Češtinu znají, ale doma s ní nemluví. Často jsou ze smíšených manželství. Povědomí o České republice mají a zajímají se o ni, ale nemají důvod se vyčleňovat v rámci většinové společnosti. Hlásí se k chorvatské národnosti. Většimu náporu podlehnout asimilaci čelí zadarští Češi, kteří jsou vzdáleni od centra české menšiny.

Jaroslav Slunečko, krajan ze Zdenců, nám sdělil jeho názor na budoucnost české minority: „[...] *V období mezi světovými válkami se ve všech českých rodinách hovořilo česky. Český uměla dokonce i spousta Chorvatů. Pokud se ženil Čech, tak si v naprosté většině případů bral Češku, Chorvat Chorvatku, Srb Srbku, Maďar Maďarku a téměř vůbec nedocházelo k míchání národností. Dnes je tomu již jinak. Stále častěji dochází ke smíšeným manželstvím a čeština postupně mizí. Zanedlouho nastane doba, kdy českou stopu budou tvořit pouze česká příjmení a nápisy na náhrobcích za zdmi hřbitovů. [...]*“⁶⁹

Během našeho výzkumu jsme mluvili s mnoha Čechy a všichni jsou v Chorvatsku spokojeni. Nikdo se nezmínil o návratu do Česka. Ani by je to nenapadlo, protože oni se v Chorvatsku už narodili, jsou tam doma. Někteří vyjádřili, stejně jako pan Slanečko, svoje obavy o udržení české kultury a jazyka. Jiní však sebevědomě tvrdili, že „udržení“ češství problém rozhodně nebude. Tomuto faktu napomáhá i spolupráce s Českou republikou v mnoha ohledech (kulturní spolupráce, zájezdy, výměnné pobyty, finanční pomoc). Stejně tak jsme nenarazili na někoho, kdo by měl problémy s Chorvaty. Obě národnosti žijí mezi sebou a vycházejí spolu. Už proto, že se krajané v běžném životě zásadně v ničem neliší.

V roce 2011 proběhne další sčítání obyvatel. Za svůj cíl si nyní zástupci české menšiny kladou informovat krajaný o tom, jak je důležité uvést při sčítání českou národnost.

---

⁶⁸ KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 361 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

⁶⁹ SLUNEČKO, Jaroslav. Ústní sdělení. Srpen 2008. In KOKAISL, Petr a kol. Krajané; *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, 2009. 361 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

5.13. Postoj chorvatských úřadů k Čechům

Spolková činnost české menšiny se musí řídit mnoha právními předpisy. Nejvýše stojí Ústava Republiky Chorvatské. Dalšími jsou Ústavní zákon o právech národnostních menšin, Zákon o výchově a vzdělávání v jazyce a písmu národnostních menšin, Zákon o používání jazyka a písma národnostních menšin.

V Ústavním zákonu o právech národnostních menšin je zakázána diskriminace na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyku, náboženství, politickém smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, podle majetku, rodu či postavení předků. Menšiny mají zaručené stejné právní postavení jako Chorvati. Mezi specifická práva menšin (článek 7) patří svobodné užívání jejich jazyka, možnost vzdělávat se v tomto jazyce, zachovat si kulturní samostatnost, právo vyznávat odlišné náboženství, mít přístup ke sdělovacím prostředkům, zakládat svoje organizace a spolky, slavit své svátky, účast na věcech veřejných (zástupce a rada národnostních menšin), právo na ochranu v případě jakéhokoliv ohrožení menšiny. Lidé mají nárok ponechat si svoje jméno.

Účastnit se věcí veřejných, jak je výše uvedeno, mohou prostřednictvím svého zástupce v radě národnostních menšin. Nejvýznamnější politickou funkci zastává Češka Zdenka Čuhnilová (Zdenka Čuhnil), která se narodila v Pakraci, s nynějším bydlištěm v Daruvaru. Je nezávislou poslankyní za českou a chorvatskou menšinu v Chorvatském parlamentu, dále je předsedkyní Výboru pro rozvoj a obnovu, členkou Výboru pro vědu, vzdělání a kulturu a Výboru pro lidská práva a práva menšin.⁷⁰

Zákon o používání jazyka a písma národnostních menšin mimo jiné říká, že jazyk menšiny lze používat ve věcech úředních, pokud tvoří národnost v dané obci většinu obyvatel. Menšina má k dispozici úřední dokumenty ve svém jazyce. Stejně jako názvy ulic, obcí, nápisy na dopravních značkách mohou být napsány vícejazyčně. Přičemž platí, že nápis v cizím jazyce musí být stejně velký jako nápis v chorvatštině. Zákon o školství menšin zaručuje všem menšinovým školám⁷¹ právo konat veškerou výuku ve svém rodném jazyce. Kromě toho smí probírat dějiny své země, výtvarnou a hudební výchovu, přírodopis a

⁷⁰ *Mr. sc. Zdenka Čuhnil* [online]. 2005-2010 [cit. 2010-01-21]. Dostupný z WWW: <<http://zdenka-cuhnil.com/index.php>>.

⁷¹ V Chorvatsku jsou to italské, maďarské a srbské školy.

kulturu. Látku mohou rozšířit výukou o krajanském životě. Vše je zakomponováno do školních osnov. Nemělo by to tedy žákům výuku komplikovat, ale spíše obohacovat, podle Janotové.⁷²

Provoz Rádía Daruvar upravuje Zákon o médiích, Zákon o chorvatském rádiu a televizi. Všeobecný chod Svazu Čechů se řídí Zákonem o sdruženích a Zákonem o institucích.

Ústavní zákony v oblasti menšin jsou v Chorvatsku na dobré úrovni. S jejich uplatňováním v praxi už to tak snadné není. Jednotlivé obce si nastavují vlastní pravidla. Záleží tedy na tom, zda se obyvatelé daného města o svá práva přihlásí. Například v září 2009 došlo ke schválení nových stanov města Daruvar. V nich jsou akceptovány mnohé požadavky české menšiny. Jedním ze získaných práv je právo na tři radní a právo obsadit místo náměstka starosty. Dále byla schválena dvojjazyčnost a upřesněno používání národních symbolů. Všechny požadavky nebyly vyslyšeny, přesto se výsledek považuje za velký úspěch.⁷³

S otázkou dvojjazyčnosti názvů obcí měla problém v roce 2008 i Tréglava. Předsedkyně besedy nám řekla, že jim český název nechtějí dovolit. Kdyby svolili, museli by stanovit stejné podmínky i pro Srby, což se jim zatím nechce.

Právní stránky se také týká vydávání dvojjazyčných občanských průkazů. Pokud chcete tento identifikační průkaz vlastnit, musíte k žádosti „přiložit dokument, který dokazuje vaši národnostní příslušnost nebo prohlášení ověřené notářem. Protože je to složité a zároveň stojí nějaké peníze, většina lidí se raději zříká práva na dvojjazyčný průkaz, takže byly v Daruvaru doposud vydány jenom čtyři občanské průkazy v češtině.“ Přitom by tomu tak být nemělo. Jak podotkla Zdenka Čuchnilová, národní příslušnost je otázka osobního pocitu, nezískává se narozením. Nelze ji tedy dokázat pomocí dokumentů.⁷⁴

---

⁷² JANOTOVÁ, Lenka. Ústní sdělení. Daruvar, srpen 2008.

⁷³ Jednota. *Dvojjazyčný název na daruvarské radnici*. [online].2007 [cit. 2010-03-09]. Dostupný z WWW: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=580&Itemid=31>.

⁷⁴ Jednota. *Národní příslušnost se nemusí dokazovat*. [online].2007 [cit. 2010-03-09]. Dostupný z WWW: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=759&Itemid=31>.

6. Závěr

Práce poskytuje ucelený přehled o životě české menšiny v Chorvatsku se zaměřením na její začlenění do většinové společnosti. Na závěr jsou zodpovězeny předem stanovené otázky, které se této oblasti týkají.

- Jaké bylo postavení české menšiny v Chorvatsku v minulosti?

Češi přišli do Chorvatska v osmnáctém století, aby zde získali půdu. Tato slovanská migrace proběhla tehdy v rámci jednoho státu. Jelikož v té době Vojenská krajina nebyla téměř obydlená, nedocházelo ke konfliktním situacím, které často vznikají při migraci obyvatelstva. Češi sem přišli jako chudí zemědělci, ale používali lepší nástroje, které v této oblasti lidé ještě neznali. Tím se zasadili o ekonomické pozvednutí celého kraje. Tyto dva faktory poskytly krajanům pevnou základnu a předpoklad k setrvání ve Slavonii. Lidé si brzy zvykli na těžkou práci a na tamější podmínky. Zároveň nezapomínali na svůj původ. Přeci jen k sobě krajané měli blíž, a proto začali zakládat besedy. Ty měly sloužit k udržování tradic, na které byli zvyklí ze své domoviny. Spolkový život zesiloval nebo naopak upadal v souvislosti s politickou situací. Dnes už nejsou krajané pouze zemědělci. Stejně tak zastávají jiná zaměstnání. Dříve byla jedním ze stěžejních rysů krajanů křesťanská víra. Dnes náboženství ustupuje do pozadí.

- Dokázali se začlenit do tamější společnosti nebo si vytvořili svoji vlastní uzavřenou komunitu?

Krajané netvoří uzavřenou komunitu. Nejsou problémovou skupinou obyvatel, jak tomu někdy u menšin bývá. Nepatří mezi chudší nebo naopak bohatší sociální vrstvu, nezabývají se pro ně charakteristickým druhem zaměstnání a neodlišují se ani náboženstvím. Krajané jsou rovnocenně začleněni do společnosti. Chorvati je berou jako neodmyslitelnou součást Slavonie, jako by tu žili odjakživa. Autorka se během výzkumu nesešla s negativním postojem k české menšině. Odlišný, nikoli však negativní názor na Čechy mají lidé žijící v přímořských oblastech, kteří přicházejí do kontaktu s českými turisty nebo podnikateli. Soužití Čechů s Chorvaty, ale i třeba srbskou menšinou funguje bez problémů. Češi nevyhledávají konfliktní situace, ale dokáží si prosadit svoje práva. Práva menšin jsou v chorvatské Ústavě dobře propracovaná a navíc mají krajané schopné politické zástupce,

kteří se o jejich práva starají. Krajané považují Chorvatsko za svůj domov. Žijí zde celé generace, a proto o návratu do České republiky neuvažují.

- Co dělají pro své začlenění a co naopak pro udržení pospolitosti?

Autorka došla k závěru, že se krajané do společnosti integrovali. Nabízí se otázka, zda nedochází k asimilaci. Je třeba porovnat, která fakta podporují menšinu ve své jedinečnosti a která stojí proti. Udržet si českou identitu napomáhá zejména aktivní spolková činnost. Svaz Čechů v Chorvatsku se snaží v lidech probudit češtví a nadchnout je pro ně. Je si vědom toho, že pokud zájem o besedy klesne, česká komunita se rozpadne. Díky nim se dodržují staročeské zvyky, tradice a český jazyk. Velmi záleží na přístupu předsedů jednotlivých besed, zda dokáží lidi pro činnost nadchnout a motivovat. Znalost jazyka je také důležitým atributem, který drží českou menšinu dohromady. Rozhodujícím krokem bylo zavedení českých škol, kde se děti učí česky, takže nastupují stále nové generace.

Zdálo by se, že krajanům nic nebrání v tom, aby byli dále „Čechy“. Jenže situace není jednoznačná. Počet lidí hlásících se k české národnosti rok od roku klesá. Národní cítění se více ozývá v krizových situacích. Možná proto jde v současnosti otázka národnostní identity do pozadí. Lidé se stále více hlásí k chorvatské národnosti, protože se již necítí být Čechy. Jsou to zejména lidé ze smíšených manželství. Ti, co si na českém původu nezakládají, k češtví samozřejmě nevedou ani své děti. Někdy považují za zbytečné a zatěžující, aby se děti učily ještě češtinu. Nakonec sami nemají čas věnovat se besední činnosti. Dalším problémem je odchod mladých lidí do měst. Často se přestěhují tam, kde žádní Češi nejsou. Jejich svazky s ostatními Čechy se zpřetrhávají. Ekonomická situace je pro ně důležitější než udržovat české zvyky. Češi tedy v Chorvatsku pomalu, ale jistě ubývají. Přesněji řečeno neubývají, ale asimilují se, stávají se z nich Chorvati. Stále však jde o největší a nejaktivnější českou menšinu ve východní Evropě, zatímco v Srbsku nebo na Ukrajině je Čechů doslova jen hrstka a navíc mnohdy už ani česky nemluví. Významný vliv na celkovou situaci má ekonomická úroveň zemí. Chorvatsko je zemí ekonomicky silnou oproti ostatním zmíněným státům.

Závěrem je třeba říci, že krajanský život v Chorvatsku vzkvétá. Členská základna je dostatečně velká, a i když dochází k velmi pomalé asimilaci, několik desítek let se zde česká kultura ještě udrží.

7. Seznam použitých zdrojů

Publikace

Český lidový kalendář 2005. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2005.

Český lidový kalendář 2007. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2007.

Český lidový kalendář 2008. Daruvar: Vydavatelství Jednota, 2008.

Janotová, L. Matušek, J. Pejić, M. Stráníková L. *Dožínky Daruvar 2008*. Daruvar: Jednota Daruvar, 2008.

KOKAISL, Petr a kol. Krajané: *Po stopách Čechů ve východní Evropě*. Za hranice, o. s. 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.

Lexikon zemí světa. 1. vyd., Kartografie Praha, a. s., 1999. 167 s. ISBN 80-7011-604-8.

MACAN, Trpimir. *Dějiny Chorvatů*. Jeronym Březina. 2000. 166 s. ISBN 80-86130-11-8.

MATUŠEK, Josef. *Češi v Chorvatsku*. Daruvar, Jednota 1994, 204 s.

RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd., NLN, 2007. 576 s. ISBN 978-80-7106-885-3.

VINTER, Josef. *Česká a chorvatská škola v Končenicích*. NVI Jednota, Daruvar, 2007. 112 s. ISBN 978-953-6607-37-9.

Internetové zdroje

Archiweb.cz, *Trendy v rekreaci: Češi kupují domy v Chorvatsku* [online]. 2006 [cit. 2009-01-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&type=1&id=2462>>.

BAKALÁŘ, Stanislav. *Život české a slovenské menšiny v Jugoslávii v období od Mnichova po vznik NDH (1938-1941)*. Brno, 2009. 99 s. MASARYKOVA UNIVERZITA. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Vladimír Goněc. CSc. Dostupný z WWW: <http://is.muni.cz/th/136162/ff_m/>.

BENÁK Radouš. *Valka.cz : Češi, Četníci, Čerkézi, Churchill, aneb Balkánská válka jinak II*. [online]. 2004 [cit. 2008-12-01]. Dostupný z WWW: <http://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_10490.html>. ISSN 1803-4306.

Census 2001. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics [online]. 2001 [cit. 2009-09-09]. Dostupný z WWW: <http://www.dzs.hr/default_e.htm>.

Government of the Republic of Croatia : Identity card [online]. 2007 [cit. 2009-10-11]. Angličtina. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.hr/en/about_croatia/information/identity_card>.

HEROUT, Vjenceslav. *Ivanovo Selo - Prošlost posuta trnjem i suzama*. Jiřina Stařov. 1998. Chorvatřtina. Daruvar : NVI Jednota Daruvar, 1998. 70 s. Dostupn z WWW: <<http://www.bostik.cz/czech/kniha11.php>>.

Jednota. *Dvojjazyčn název na daruvarsk radnici*. [online].2007 [cit. 2010-03-09]. Dostupn z WWW: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=580&Itemid=31>.

Jednota. *Národní přisluřnost se nemusí dokazovat*. [online].2007 [cit. 2010-03-09]. Dostupn z WWW: <http://jednota.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=759&Itemid=31>.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR : Čeři v zahraničí [online]. 2004 [cit. 2009-11-20]. Dostupn z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/krajane_ve_svete/cesi_v_zahranici.html>.

Mr. sc. Zdenka Čuhnil [online]. 2005-2010 [cit. 2010-01-21]. Dostupn z WWW: <<http://zdenka-cuhnil.com/index.php>>.

O Chorvatsku.cz [online]. 2006 [cit. 2009-01-01]. Dostupn z WWW: <<http://ochorvatsku.cz/clanky/podnikani-cechu-v-chorvatsku-20.html>>.

Svaz Čechů v Chorvatsku : České vysílání Radia Daruvar [online]. 2007 [cit. 2009-11-21]. Dostupn z WWW: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=23>.

Svaz Čechů v Chorvatsku : Jednota [online]. 2007 [cit. 2009-11-21]. Dostupn z WWW: <http://savez-ceha.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=22>.

Ostatní zdroje

ADLAF, Karel. *Kronika České besedy Lipovec*.

MALINA, Karel. *Lipovk o Lipovci*. *Kronika České besedy Lipovec*.

Nástěnka, knihovna Daruvar.

stn sdělení. Rozhovory s krajany proveden v srpnu 2008.

8. Přílohy

8.1. Mapy

8.1.1 Poloha Chorvatska v rámci Evropy

75

8.1.2 Slavonie

Úrodná oblasť medzi riekami Drávou, Sávou a Dunajem.

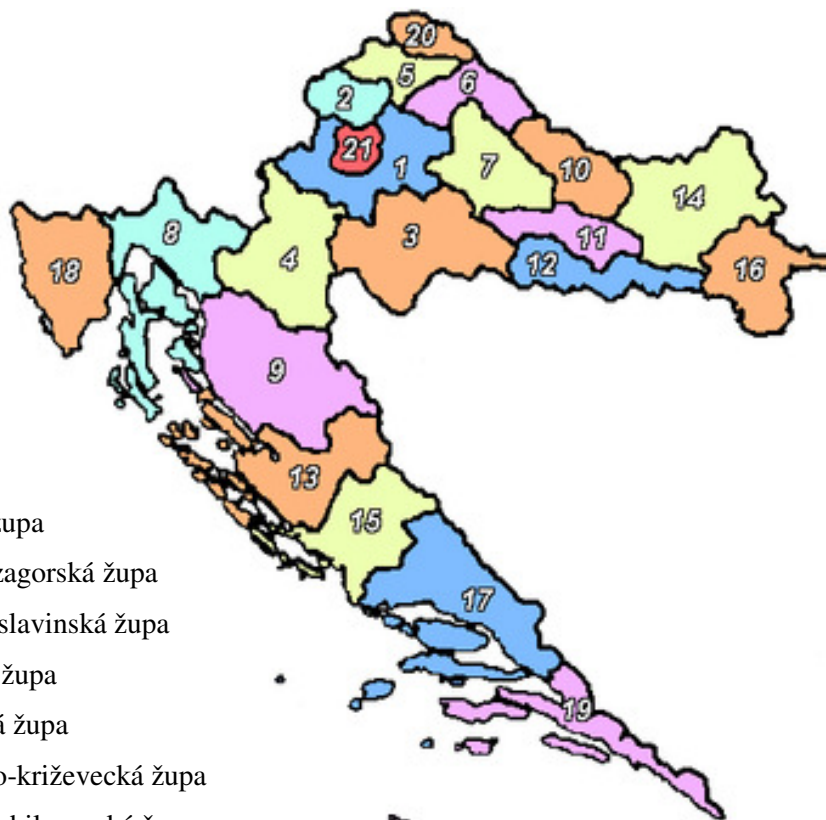

76

⁷⁵ Převezato z mapy.cz dne 10.11.2009.

⁷⁶ Převezato z: <<http://edition.cnn.com/WORLD/9706/16/croatia/croatia.slavonia.lg.jpg>>.

8.1.3 Seznam krajů – županství

1. Záhřebská župa
2. Krapinsko-zagorská župa
3. Sisacko-moslavinská župa
4. Karlovačká župa
5. Varaždinská župa
6. Koprivnicko-križevačká župa
7. Bjelovarsko-bilogorská župa
8. Přímořsko-gorskokotarská župa
9. Licko-senjská župa
10. Viroviticko-podrávská župa
11. Požežsko-slavonská župa
12. Brodsko-posávská župa
13. Zadarská župa
14. Osijecko-baranjská župa
15. Šibeničko-kninská župa
16. Vukovarsko-sremská župa
17. Splitsko-dalmatská župa
18. Istrijská župa
19. Dubrovnicko-neretvanská župa
20. Mezimuřská župa
21. Záhřeb

77

⁷⁷ Mapa županství převzata z: Chorvatsko [online]. 2004 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Chorvatsko#Administrativn.C3.AD_d.C4.9Blen.C3.AD>.

8.1.4 Mapa Českých besed

Bjelovar
Záhřeb
Jazvenik

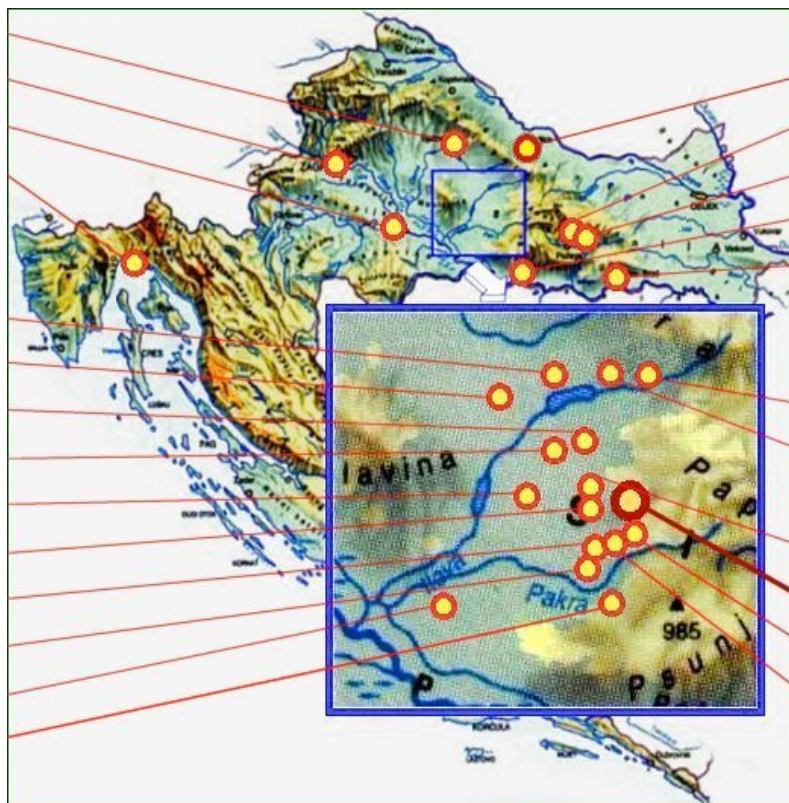
Rijeka

Zdence
Hercegovac

Končenice
D. Brestov

Dežanovec
H. Daruvar

Holubňák
D. Střežany
Mezurač
Prekopakra

Verovice
Kaptol
Bjeliševac
N. Hradiška
Sl. Brod

Ivanovo S.
Tréglava

Lipovec
Daruvar

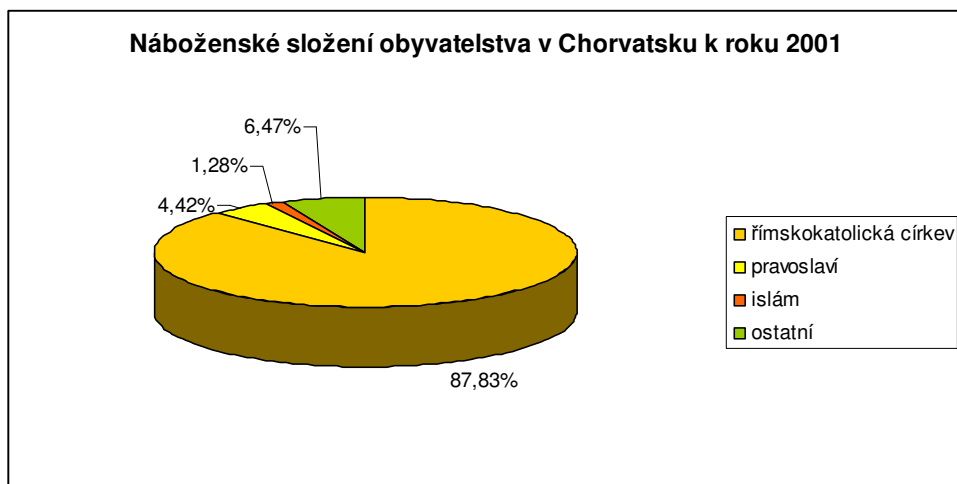
Dolany
Kr. Šibovec

78

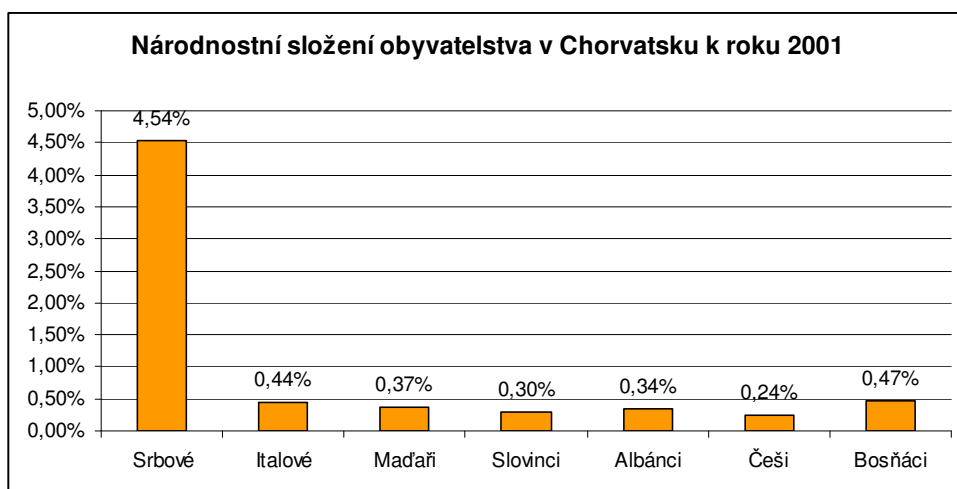
⁷⁸ Převezato z: <http://www.savez-ceha-rh.t-com.hr/ceski/besedy/index.htm>.

8.2. Grafy a tabulky

8.2.1 Náboženské a národnostní složení obyvatelstva

79

⁷⁹ Census 2001 [online]. Republic Of Croatia – Central Bureau Of Statistics, 2001 [cit. 2008-12-18]. Dostupný z WWW: <http://www.dzs.hr/default_e.htm>.

8.2.2 Počet Čechů ve východní Evropě

Počet Čechů ve východní Evropě v roce 2009⁸⁰	
Albánie	4
Bosna a Hercegovina	1600
Bulharsko	500
Makedonie	230
Moldavsko	500
Rumunsko	3938
Řecko	1507
Slovinsko	421
Srbsko	2500
Ukrajina	5917

Pozn.: jedná se o odhady, nikoliv přesná čísla.

---

⁸⁰Ministerstvo zahraničních věcí ČR : Češi v zahraničí [online]. 2004 [cit. 2009-11-20]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/krajane_ve_sвете/cesi_v_zahranici.html>.

8.3. Fotodokumentace

Nově opravené besední domy v Končenicích a Prekopakře. (foto: Kohlová, Beneš)

Bývalá škola v Holubňáku a v Dolanech.

(foto: L. Hajas)

Kostel v Končenicích a v Mezurači.

Památník obětí domovinské války v Ivanově Sele a hřbitov v Končenicích.

